

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

KARACADAĞ
KALKINMA AJANSI • DEVELOPMENT AGENCY

Şanlıurfa İli Zeytinyağı İşleme Tesisi Ön Fizibilite Raporu

**T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI**

Şanlıurfa İli

Zeytinyağı İşleme Tesisi

Ön Fizibilite Raporu

2021

ŞUBAT

RAPORUN KAPSAMI

Bu ön fizibilite raporu, zeytinyağı ürününün işlenerek katma değerli bir ürüne dönüştürülmesi amacıyla Şanlıurfa ilinde Zeytinyağı İşleme Tesisinin kurulmasının uygunluğunu tespit etmek, yatırımcılarda yatırım fikri oluşturmak ve detaylı fizibilite çalışmalarına altlık oluşturmak üzere Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonunda faaliyet gösteren Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanmıştır.

HAKLAR BEYANI

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan kaynaklar ve bilgiler kullanılarak, yatırımcıları yönlendirme ve bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıştır. Rapordaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu, doğrudan veya dolaylı olarak, bu rapora dayanarak yatırım kararı veren ya da finansman sağlayan şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karşı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile Karacadağ Kalkınma Ajansı sorumlu tutulamaz.

Bu raporun tüm hakları Karacadağ Kalkınma Ajansı'na aittir. Raporda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koşulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğü çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; Karacadağ Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya taksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İÇİNDEKİLER

1. YATIRIMIN KÜNYESİ.....	4
2. EKONOMİK ANALİZ	6
2.1. Sektörün Tanımı	6
2.2. Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler.....	7
2.2.1. Yatırım Teşvik Sistemi.....	7
2.2.2. Diğer Destekler	12
2.3. Sektörün Profili	12
2.4. Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep	20
2.5. Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini	25
2.6. Girdi Piyasası	28
2.7. Pazar ve Satış Analizi.....	30
3. TEKNİK ANALİZ	34
3.1. Kuruluş Yeri Seçimi.....	34
3.2. Üretim Teknolojisi	36
3.3. İnsan Kaynakları.....	43
4. FİNANSAL ANALİZ.....	45
4.1. Sabit Yatırım Tutarı	45
4.2. Yatırımın Geri Dönüş Süresi	45
5. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ ANALİZİ	46

TABLolar

Tablo 1. Sektörün Tanımı.....	6
Tablo 2. Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler.....	9
Tablo 3. 2015, 2016, 2017 Dünya Zeytin Verileri.....	14
Tablo 4. 2015-2020 Dünya Zeytinyağı Üretimi (Bin Ton).....	17
Tablo 5. 2016-2019 Dünya Zeytinyağı Üretiminden Elde Edilen Toplam Hasıla	17
Tablo 6. İllere Göre Zeytinyağı Üretim Kapasiteleri	19
Tablo 7. 2015-2019 Yılları İtibari Türkiye'deki Zeytinyağı Üretim ve Hasılası	19
Tablo 8. Yıllar İtibari ile Gıda Sektörü Kapasite Kullanım Oranı.....	20
Tablo 9. Dünya Zeytinyağı İhracat Verileri (2019)	22
Tablo 10. Dünya Zeytinyağı İhracatçı Ülkeler Dış Ticaret Dengesi (2019).....	22
Tablo 11. Dünya İthalatında Öne Çıkan Ülkeler ve Alış Fiyatları	23
Tablo 12. Türkiye Zeytinyağı İhracatı	23
Tablo 13. Türkiye Zeytinyağı İthalatı	24
Tablo 14. Türkiye Zeytinyağı Yurtiçi Talep Gelişimi.....	24
Tablo 15. Dünya Kişi Başı Zeytinyağı Tüketimi	26
Tablo 16. 2016-2019 Şanlıurfa İli Zeytin Ağacı Verileri.....	29
Tablo 17. Hammadde ve Diğer Girdi Miktarları	30
Tablo 18. Ülkelerin İhracat Birim Satış Fiyatı Karşılaştırması	32
Tablo 19. Beş Yıllık Üretim ve Satış Miktarı	34
Tablo 20. Kullanılacak Makine ve Teçhizatın İsimleri	38
Tablo 21. Makine ve Ekipman Özellikleri.....	39
Tablo 22. Şanlıurfa İlinin Eğitim Kademelerine Göre Durumu.....	43
Tablo 23. (2015-2019) Yılları Şanlıurfa'nın Çalışma Çağındaki Nüfus.....	43
Tablo 24. 2015-2019 Yılları Şanlıurfa'nın Genç Nüfusu.....	44
Tablo 25. Personel Yönetimi	44
Tablo 26. Sabit Yatırım Tutarı	45

ŞEKİLLER

Şekil 1. E-TUYS Başvuru Süreci	11
Şekil 2. Zeytin Ağacı	13
Şekil 3. Dünya Üzerinde Zeytin Yetiştirilen Alanlar	15
Şekil 4. Zeytinyağı Üreticileri İllere Göre Dağılım Haritası	18
Şekil 5. Zeytin ve Zeytinyağında Öne Çıkan Ülkeler.....	21
Şekil 6. Türkiye’de Zeytin Üretimi Yapılan Bölgeler	29
Şekil 7. Zeytinin Temizlenmesi (Yaprak Ayırma, Yıkama)	36
Şekil 8. Zeytinin Hamur Hale Getirilmesi (Kırma, Yoğurma)	37
Şekil 9. Katı ve Sıvı Fazların Ayrılması (Dekantasyon)	37
Şekil 10. Zeytinyağındaki Kalıntıların Giderilmesi.....	37

ŞANLIURFA İLİ ZEYTİNYAĞI İŞLEME TESİSİ ÖN FİZİBİLİTE RAPORU

1. YATIRIMIN KÜNYESİ

Yatırım Konusu	Zeytinyağı İşleme Tesisi	
Üretilcek Ürün/Hizmet	Zeytinyağı	
Yatırım Yeri (İl – İlçe)	Şanlıurfa-Eyyübiye	
Tesisin Teknik Kapasitesi	3.000 Ton/Yıl	
Sabit Yatırım Tutarı \$	785.669,64	
Yatırım Süresi	1 yıl	
Sektörün Kapasite Kullanım Oranı	%70	
İstihdam Kapasitesi	24	
Yatırımın Geri Dönüş Süresi	2,69	
İlgili NACE Kodu (Rev. 3)	104107	
İlgili GTİP Numarası	150910-150990	
Yatırımın Hedef Ülkesi	ABD, Suudi Arabistan, Japonya, Fas, Irak, İsrail, İran, Birleşik Arap Emirlikleri, Avustralya	
Yatırımın Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına* Etkisi	Doğrudan Etki	Dolaylı Etki
	Amaç 1: Yoksulluğa Son Amaç 8: İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Amaç 9: Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı	Amaç 2: Açlığa Son Amaç 10: Eşitsizliklerin Azaltılması Amaç 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim
Diğer İlgili Hususlar		

Subject of the Project	Olive Oil Production Plant	
Information about the Product/Service	Olive Oil	
Investment Location (Province-District)	Sanliurfa- Eyyübiye	
Technical Capacity of the Facility	3.000 Ton/Year	
Fixed Investment Cost (\$)	785.669,64	
Investment Period	1 year	
Economic Capacity Utilization Rate of the Sector	%70	
Employment Capacity	24	
Payback Period of Investment	2,69	
NACE Code of the Product/Service (Rev.3)	104107	
Harmonized Code (HS) of the Product/Service	1509 – 150910-150990	
Target Country of Investment	USA, Saudi Arabia, Japan, Morocco, Iraq, Israel, Iran, UAE, Australia	
Impact of the Investment on Sustainable Development Goals*	Direct Effect	Indirect Effect
	Goal 1: No Poverty Goal 8: Decent Work and Economic Growth Goal 9: Industry, Innovation, and Infrastructure	Goal 2: Zero Hunger Goal 10: Reduced Inequality Goal12: Responsible Consumption and Production
Other Related Issues		

2. EKONOMİK ANALİZ

2.1 Sektörün Tanımı

Zeytinyağı, sadece zeytin ağacının olgun meyvelerinden elde edilen, hiçbir kimyasal işlem görmeden doğal hali ile tüketilebilen, oda sıcaklığında sıvı olan bir yağdır. Zeytinyağı sektörü; zeytinin ağacından hasat edilip zeytinyağı üretim tesisinde nihai ürün olan zeytinyağına dönüştürülmesi sürecindeki işlemler ile yurt içi ve yurtdışına dökme ya da ambalajlı şekilde pazarlanması işlemlerinin bütünü kapsamaktadır. Zeytinyağı üretimi; imalat sanayii alt sektörlerinden gıda ürünlerinin imalatı içerisinde bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı/sıvı ve katı yağ imalatı alt başlığı altında yer almaktadır. Söz konusu üretim kolu, zeytinyağı ile çok sayıda bitkisel kökenli yağ türünü de kapsamaktadır. Zeytinin yağa dönüşmesi kısaca şöyle özetlenebilir: zeytin, parçalanmak suretiyle macun haline getirilir, sıcak su yardımıyla yumuşatılan hücre duvarları bir pres ile parçalanır ve yağ + su olmak üzere posasından ayrılır. Suyun yağdan uzaklaştırılması ile de natürel yağ elde edilmiş olur. Asitlik derecesine göre bunlar farklı isimlerde gruplandırılır. Zeytinyağı üretiminde zeytinlerin sıkılması işlemi; geleneksel ya da klasik sistem olarak adlandırılan hidrolik presler (sulu sistem) ve süper presler (kuru sistem) ile modern sistem olarak adlandırılan santrifüjlü preslerde (kontinü sistem) yapılmaktadır. Üretimde kullanılan zeytinin cinsine bağlı olarak değişmekle birlikte modern kontinü sistemlerle üretim yapan yağ tesisleri, diğer sistemlerle (hidrolik veya süper preslerle) üretim yapan yağ tesislerine göre daha fazla verim ve daha kaliteli yağ elde etmektedirler. Zeytinyağı üretim sürecinde, zeytinin sıkılması sonucunda elde edilen yağın dışında geriye pirina ve karasu kalmaktadır. Zeytinyağı üretimi esnasında elde edilen pirinada, yağın sıkılması esnasında kullanılan sisteme göre değişen oranda yağ kalmakta olup pirinanın islenmesinden elde edilen yağ da pirina yağı adı ile kalitesine göre, rafine edildikten sonra tüketime sunulabilmekte ya da düşük kaliteli ise sanayi amaçlı olarak sabun vs. yapımında kullanılmaktadır. (Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., 2004)

Türk Gıda Kodeksine göre zeytinyağı; sadece zeytin ağacı meyvelerinden elde edilen yağdır ve özellikleri göz önünde bulundurularak sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. Sektörün Tanımı

Tanımlar	
Üretilecek Ürün/Hizmet	Zeytinyağı
Nace Kodu	104107-Zeytinyağı imalatı (saf, sızma, rafine)
Gtip No	1509 – Zeytinyağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat, kimyasal olarak değiştirilmemiş) 150910-Saf Zeytinyağı 150990-Zeytinyağı fraksiyonları
Yatırım Yeri	Şanlıurfa

2.2 Sektöre Yönelik Sağlanan Destekler

Sektöre sağlanan teşvik ve destekler aşağıda verilmiştir.

2.2.1 Yatırım Teşvik Sistemi

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından uygulanan 15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Karar ile yürürlüğe giren teşvik sistemi genel, bölgesel ve stratejik yatırımların teşviki uygulamalarından oluşmaktadır.

Genel Teşvik Uygulamaları: Bölgesel ve stratejik yatırımlar ile Kararın EK-4'ünde yeralan teşvik edilmeyecek yatırım konuları ve teşviki için EK-4'te öngörülen şartları sağlayamayan yatırım konuları hariç olmak üzere, belirtilen sabit yatırım tutarları ve üzerindeki yatırımlar bölge ayrımı yapılmaksızın aşağıdaki destek unsurlarından yararlandırılabilir.

- a) Gümrük vergisi muafiyeti.
- b) Katma Değer Vergisi (KDV) istisnası.
- c) Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).
- ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği (tersanelerin gemi inşa yatırımları için).

Bölgesel Teşvik Uygulamaları: İlgili kararın EK-2B'sinde iller itibarıyla karşılıklarında numaraları belirtilen sektörler, EK-2A'sında ilin bulunduğu bölgedeki şartları sağlamaları halinde aşağıdaki desteklerden yararlandırılabilir.

- a) Gümrük vergisi muafiyeti.
- b) KDV istisnası.
- c) Vergi indirimi.
- ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği.
- d) Yatırım yeri tahsis.
- e) Faiz veya kâr payı desteği (3'üncü, 4'üncü, 5 inci ve 6'ncı bölgelerdeki yatırımlar için).
- f) Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).
- g) Sigorta primi desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için).

Stratejik Yatırımlar: Aynı kararı 8 inci maddesindeki kriterleri sağlayan yatırımlar bölge farkı gözetilmeksizin aşağıdaki desteklerden yararlandırılabilir.

- a) Gümrük vergisi muafiyeti
- b) KDV istisnası.
- c) Vergi indirimi.
- ç) Sigorta primi işveren hissesi desteği.
- d) Yatırım yeri tahsis.
- e) Faiz veya kâr payı desteği.
- f) KDV iadesi.

g) Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek ve/veya Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında desteklenmesine karar verilen yatırımlar için).

ğ) Sigorta primi desteği (6 ncı bölgede gerçekleştirilecek ve/veya Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı kapsamında desteklenmesine karar verilen yatırımlar için). Aşağıda yer alan kriterlerin tamamını birlikte sağlayan, ithalat bağımlılığı yüksek ürünlerin üretimine yönelik yatırımlar stratejik yatırım olarak değerlendirilir.

Destek Unsurları

Yukarıda belirtilen destek unsurlarına ilişkin ayrıntılar aşağıda sunulmuştur.

Katma Değer Vergisi İstisnası: Teşvik belgesi kapsamında yurt içinden ve yurt dışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizat ile belge kapsamındaki yazılım ve gayri maddi hak satış ve kiralama için katma değer vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanır.

Gümrük Vergisi Muafiyeti: Teşvik belgesi kapsamında yurt dışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizat için gümrük vergisinin ödenmemesi şeklinde uygulanır.

Vergi İndirimi: Gelir veya kurumlar vergisinin, yatırım için öngörülen katkı tutarına ulaşıncaya kadar, indirimli olarak uygulanmasıdır.

Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği: Teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca karşılanmasıdır.

Gelir Vergisi Stopajı Desteği: Teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için belirlenen gelir vergisi stopajının terkin edilmesidir. Sadece 6. bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar ve Teknoloji Odaklı Sanayi Hamlesi Programı (TOSHP) kapsamında desteklenen stratejik yatırımlar için düzenlenen teşvik belgelerinde öngörülür.

Sigorta Primi (İşçi Hissesi) Desteği: Teşvik belgesi kapsamı yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işçi hissesinin asgari ücrete tekabül eden kısmının Bakanlıkça karşılanmasıdır. Sadece 6. bölgede gerçekleştirilecek bölgesel ve stratejik yatırımlar ile TOSHP kapsamında desteklenen stratejik yatırımlar için düzenlenen teşvik belgelerinde öngörülür.

Faiz veya Kâr Payı Desteği: Faiz veya Kar Payı Desteği, teşvik belgesi kapsamında kullanılan en az bir yıl vadeli yatırım kredileri için sağlanan bir finansman desteği olup, teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının %70'ine kadar kullanılan krediye ilişkin ödenecek faizin veya kâr payının belli bir kısmının Bakanlıkça karşılanmasıdır.

Yatırım Yeri Tahsis: Teşvik Belgesi düzenlenmiş yatırımlar için T.C. Maliye ve Hazine Bakanlığı'nca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsis edilmesidir.

Katma Değer Vergisi İadesi: Sabit yatırım tutarı 500 milyon Türk lirasının üzerindeki Stratejik Yatırımlar kapsamında gerçekleştirilen bina-inşaat harcamaları için tahsil edilen KDV'nin iade edilmesidir. (2017-2021 yılında imalat sektöründe gerçekleştirilecek teşvik belgeli tüm yatırımlara ilişkin bina-inşaat harcamaları KDV iadesinden yararlanabilmektedir.)

İlgili yatırım konusu mevcut Teşvik Sisteminde Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamında değerlendirilmektedir.

Bölgesel Teşvik Uygulamalarında her ilde desteklenecek sektörler, illerin potansiyelleri ve ekonomik ölçek büyüklükleri dikkate alınarak tespit edilmiş olup, bölgelerin gelişmişlik seviyelerine göre yardım yoğunlukları farklılaştırılmıştır. Bu uygulama kapsamında sağlanan destek oran ve süreleri 1. Bölge'den 6. Bölgeye artmaktadır.

Teşvik uygulamaları açısından illerin gelişmişlik düzeyini gösteren bölgesel dağılım tablosu sunulmuştur:

Tablo 2. Yatırım Teşvik Uygulamalarında Bölgeler

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Aydın	Adana	Afyonkarahisar	Bayburt	Adıyaman
Antalya	Balıkesir	Burdur	Aksaray	Çankırı	Ağrı
Bursa	Bilecik	Düzce	Amasya	Erzurum	Ardahan
Eskişehir	Bolu	Gaziantep	Artvin	Giresun	Batman
İstanbul	Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri Hariç)	Karaman	Bartın	Gümüşhane	Bingöl
İzmir	Denizli	Kırıkkale	Çorum	Kahramanmaraş	Bitlis
Kocaeli	Edirne	Kütahya	Elâzığ	Kilis	Diyarbakır
Muğla	Isparta	Mersin	Erzincan	Niğde	Hakkâri
Tekirdağ	Karabük	Samsun	Hatay	Ordu	Iğdır
-	Kayseri	Trabzon	Kastamonu	Osmaniye	Kars
-	Kırklareli	Rize	Kırşehir	Sinop	Mardin
-	Konya	Uşak	Malatya	Tokat	Muş
-	Manisa	Zonguldak	Nevşehir	Tunceli	Siirt
-	Sakarya	-	Sivas	Yozgat	Şanlıurfa
-	Yalova	-	-	-	Şırnak
-	-	-	-	-	Van
-	-	-	-	-	Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri

Tablodan da anlaşılacağı üzere Şanlıurfa Bölgesel Teşvik Uygulamaları kapsamında oran ve süreler bakımından en fazla desteğin verildiği 6. Bölge illeri arasında yer almaktadır.

Tüm bu bilgiler ışığında ilgili yatırım aşağıdaki teşvik unsurlarından faydalanabilmektedir.

- KDV İstisnası (Yatırım malı makine ve teçhizat için %18)
- Gümrük Vergisi Muafiyeti (İthal edilecek yatırım malı makine ve teçhizat için),
- Vergi İndirimi (%70'e varan Yatırıma Katkı Oranı ve %100 vergi indirimi oranı, yatırımdöneminde kullanılabilecek oranı %100 olarak uygulanmaktadır),
- Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği (Yatırım tutarından bağımsız OSB'de 12 Yıl, OSB dışında 10 Yıl)
- Sigorta Primi İşçi Hissesi Desteği, (Yatırım tutarından bağımsız 10 Yıl)
- Gelir Vergisi Stopajı Desteği (Yatırım tutarından bağımsız 10 Yıl)
- Faiz veya Kâr Payı Desteği (Yatırımın %70'ine kadar en az 1 Yıl Vadeli TL Kredilerinde 7 puan, döviz kredilerinde 2 puan indirim, maksimum 1.800.000 TL destek)
- Yatırım Yeri Tahsisi,

Teşvik Belgesi Müracaatı

Gerçek kişiler, adi ortaklıklar, sermaye şirketleri, kooperatifler, birlikler, iş ortaklıkları, kamu kurum ve kuruluşları (genel ve özel bütçeli kurum ve kuruluşlar, il özel idareleri, belediyeler ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların sermaye bileşimindeki hisse oranları yüzde elliye geçen kurum ve kuruluşlar) ve kamu kuruluşu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler ve vakıflar ile yurt dışındaki yabancı şirketlerin Türkiye'deki şubeleri kullanıcı aracılığıyla Bakanlık internet sayfası vasıtasıyla elektronik ortamda teşvik belgesi düzenlenmesi için müracaat edebilir.

Kuruluş süreci tamamlanmamış tüzel kişiler adına yapılacak teşvik belgesi müracaatları değerlendirmeye alınmamaktadır.

Müracaat Mercii

Teşvik belgesi ile ilgili her türlü iş ve işlem için kullanıcılar tarafından E-TUYS aracılığıyla Bakanlığa müracaat edilir.

Teşvik belgesi müracaat şekli ve müracaatta aranacak belgeler

Teşvik belgesi düzenlenebilmesi için kullanıcılar tarafından E-TUYS uygulamasında yer alan tanımlı alanların doldurulması ve aşağıda belirtilen belgelerin E-TUYS üzerinden elektronik ortamda yüklenmesi gerekir.

- Kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak müracaatlar hariç olmak üzere, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uyarınca Türkiye genelinde Sosyal Güvenlik Kurumuna muaccel olmuş prim ve idari para cezası borçlarının bulunmadığına veya tecil ve/veya taksitlendirildiğine ya da yapılandırıldığına ve yapılandırmanın bozulmadığına dair Sosyal Güvenlik Kurumunun ilgili birimlerinden alınacak yazı veya Kurumun elektronik bilgi iletişim ortamından alınacak barkotlu çıktı.
- 25/11/2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği hükümlerine göre "Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı" veya "Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı" şartı aranması gereken yatırım konuları için T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığından alınan Karar ve/veya Karara ilişkin yazı.
- Teşvik belgesi talebinde bulunulmadan önce yatırımın karakteristiğine bağlı olarak ilgili mevzuatı gereği diğer kamu kurum ve kuruluşlarından alınması gereken ve EK-2'de belirtilen bilgi ve belgeler.

- Stratejik yatırımlar için ayrıca, yatırım konusu ile ilgili olarak sektörel, mali ve teknik analizlerin yanında 10 uncu maddede belirtilen kriterlerin her birinin yerine getirildiğini tevsik eden bilgi, belge, hesap ve tabloları içeren fizibilite raporu.
- Yatırımın sektörüne, büyüklüğüne veya teşvik uygulamalarına bağlı olarak Genel Müdürlükçe talep edilebilecek diğer bilgi ve belgeler.

Teşvik belgesi ile ilgili iş ve işlemler için kullanıcılar tarafından e-imza uygulaması çerçevesinde E-TUYS üzerinden yüklenen evrakların Bakanlığa ayrıca ibrazı aranmaz. Kullanıcılar tarafından e-imza uygulaması kapsamında E-TUYS'a yüklenen her türlü belge ve/veya evrakın eksiksiz bir şekilde muhafaza yükümlülüğü ve denetime karşı sorumluluğu, müracaat tarihinden itibaren 10 yıl boyunca yatırımcıya aittir.

Elektronik Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Bilgi Sistemi (E-TUYS)

2 Temmuz 2018 tarihinden itibaren yeni yatırım teşvik belgesi düzenlenmesine ilişkin tüm müracaatlar T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen E-TUYS adlı web tabanlı uygulama aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Yalnızca nitelikli elektronik sertifika sahibi olan ve yetkilendirme başvurusu talebi Bakanlıkça onaylanmış kişiler E-TUYS aracılığıyla yatırım teşvik işlemlerini yürütmek üzere sisteme erişebilmektedir. Bu nedenle, yatırımcıların ilk etapta yetkilendirme işlemini gerçekleştirmek üzere Bakanlığa müracaat etmeleri gerekmektedir.

Yetkilendirme talepleri Bakanlığa posta yolu ile yapılmakta olup, gerekli doküman örneklerine aşağıda yer alan linklerden ulaşabilmektedir.

Yetkilendirme talebinin Genel Müdürlükçe sonuçlandırılmasının akabinde E-TUYS üzerinden işlem yapmaya yetkili kişiler tarafından sisteme giriş yapıp, işlemler başlatılabilir. E-TUYS sisteminde gerçekleştirilecek işlemlere ilişkin detaylı bilgiler için kılavuzlarda tanımlı adımların takip edilmesi gerekmektedir. İlgili kılavuz ve genel bilgilere <https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri/gd0103011615> linkinden ulaşılabilir. Başvuru süreci aşağıdaki şekilde özetlenmeye çalışılmıştır.

Şekil 1. E-TUYS Başvuru Süreci

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2020

2.2.2 Diğer Destekler

Türkiye Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) Destekleri

Tarımsal ürünlerin işlenmesine yönelik yatırımların desteklenmesi ile ilgili olarak T.C. Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Türkiye Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK) IPARD 1 ve IPARD 2 kapsamında 20'ye yakın hibe çağrısına çıkmış olup, her çağrı döneminde 302-1 Bitkisel Üretim Çeşitlendirilmesi ve Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Paketlenmesi alt başlığı çerçevesinde Zeytin İşleme Tesisi yatırımları için 500 Bin Euro üst yatırım limiti olmak üzere %55 hibe desteği sağlayabilmektedir. Bu çalışmanın yapıldığı tarih itibari (Kasım 2020) ile açık bir çağrı bulunmamakla beraber önümüzdeki dönem çağrılarında bu desteğin devam edeceği öngörülmektedir. Başvuru ile ilgili detaylar çağrı döneminde yayımlanan başvuru rehberlerinde mevcut olup geçmiş döneme ilişkin rehberlere <https://www.tkd.gov.tr/BasvuruCagiriRehberi/302-1-bitkisel-uretimin-cesitlendiril-mesi-ve-bitkisel-urunlerin-islenmesi-ve-paketlenmesi-7> linkinden ulaşılabilir.

Kırsal Kalkınma Yatırımlarını Desteklenmesi Programı (KKYDP)

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığınca yürütülen Programın amacı; doğal kaynaklar ve çevrenin korunmasını dikkate alarak, kırsal alanda gelir düzeyinin yükseltilmesi, tarımsal üretim ve tarıma dayalı sanayi entegrasyonun sağlanması için küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi, tarımsal pazarlama altyapısının geliştirilmesi, gıda güvenliğinin güçlendirilmesi, kırsal alanda alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, kırsal ekonomik altyapının güçlendirilmesi, tarımsal faaliyetler için geliştirilen yeni teknolojilerin üreticiler tarafından kullanımının yaygınlaştırılması, yürütülmekte olan kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliklerinin artırılması, kırsal toplumda yerel kalkınma kapasitesinin oluşturulmasına katkı sağlamak için yeni teknoloji içeren yatırımların desteklenmesidir. Ekonomik yatırımlar kapsamında Tarımsal ürünlerin işlenmesi, depolanması ve paketlenmesine yönelik yeni tesislerinin yapımı, kısmen yapılmış yatırımların tamamlanması, mevcut faal olan veya olmayan tesislerin kapasite artırımı ve teknoloji yenilenmesine yönelik yatırımlara, hibe destek verilebilmektedir.

Dönem dönem çıkan çağrılar kapsamında Tarım ve Orman İl Müdürlükleri kapsamında proje başvuruları alınmakta ve başarılı bulunan projelere %50 oranında hibe destekleri verilebilmektedir. Başvuru ve değerlendirme süreçleri başvuru dönemi tebliğ ilan edildiğinde netlik kazanmaktadır. Konu ile ilgili özet bilgiler aşağıdaki linkten incelenebilir. https://www.yatirimadestek.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ozet-kkydp_ekonomik_yatirimla-rin_desteklenmesi.pdf.

2.3 Sektörün Profili

Zeytin, Anadolu coğrafyasında doğmuş ve binlerce yıldır Akdeniz havzasında tarımı yapılan bir bitkidir. Zeytinin anavatanı olarak kabul edilen Kuzeybatı Mezopotamya'da zeytin ve zeytinyağı tarih boyunca önemli bir gıda ve ticari ürün olarak değerlendirilmiştir. (Özaltaş, Savran ve Ulaş, 2016) Günümüzde zeytin ağaçlarının %98 gibi önemli bir bölümü Akdeniz ülkelerinde bulunmaktadır. Dünyada yaklaşık 10 milyon hektar alan üzerinde 900 milyonu aşkın zeytin ağacı olduğu tahmin edilmektedir. Zeytincilikte İtalya ve İspanya başı çekmekte olup Yunanistan, Türkiye, Tunus, Portekiz, Suriye, Fas ve Cezayir diğer önemli zeytin üreticisi ülkeler arasında yer almaktadır. Zeytin ve zeytinyağı yaklaşık 8.000 yıl öncesinden bu yana kozmetik, sağlık ve gıda sektörlerinde yoğun olarak kullanılmaktadır. Zeytin ağacı yavaş büyüyen fakat oldukça uzun yasayan bir ağaçtır. Gövdesi çürümeye karşı oldukça dayanıklı olup ömrünü tamamladığında köklerinden yeni bir ağaç filizlenmektedir. Zeytin ağacı bir yıl bol, bir yıl az ürün vermektedir. En fazla yağ içeren meyveler arasında yer almaktadır. Ağırılığının yaklaşık %20-30 kadarı yağdır. Zeytin ağacı nisan, mayıs ayları arasında yeşilimsi veya beyaz renkli çiçekler açan ve kışın yapraklarını dökmeyen bir meyvedir. Gövdeleri çok dallı bir ağaççık olan zeytinin meyvesi önceleri yeşil, daha sonra mor ve siyah renge dönüşmektedir. Zeytin; su, protein, yağ, selüloz, fosfor, kükürt, kalsiyum, klor, demir, bakır, manganez A, C ve E vitaminlerinden meydana gelmektedir. 100 gram zeytinde 224 kalori bulunmaktadır. 100 gr zeytinyağında ise 30 miligram E vitamini bulunmaktadır. Zeytin 700 ile 2000 yıla kadar yaşayabilen bir ağaçtır. Killi, kireçli ve su geçirebilen topraklarda iyi yetişmekte olup engebeli ve yamaç fakat ılık rüzgârlı yerleri sevmektedir. (Tariş, 2020)

Şekil 2. Zeytin Ağacı

Kaynak: Google Görseller, 2019

Zeytinyağı (olivae oleum), zeytin ağacının doğrudan meyvesinden sıkılarak hiçbir kimyasal işlem görmeden, katkı maddesi içermeyen ve doğal hali ile elde edilen üründür. Oda sıcaklığında sıvı olarak tüketilebilmekte olup yeşilimsi, sarımtırak renkte sıvı bir yağdır. Ayçiçeği, soya, pamuk çekirdeği, mısırözü gibi bitkisel yağlardan farklı olarak doğal yollardan üretilmektedir. Zeytinyağı, zeytinin etli meyvesinin çekirdeğiyle birlikte sıkılmasıyla elde edilmektedir. Tohumlardan elde edilen diğer yemeklik yağların aksine zeytinyağı bir meyve suyudur. Zeytinin, ezilen ve parçalanan tane hücreleri, patlayarak yağın dışarı vermektedir. Taze sıkılmış portakal ya da vişne suyu gibi, çiğ ve saftır. Zeytinyağı, rengi, kokusu, lezzeti ve hazım kolaylığı ile tüm sıvı yağların, en değerlisi olarak bilinmektedir. (Uygur, 2010)

Zeytinyağının, sabit bir bileşimi mevcut değildir. Zeytinyağı, kullanılan zeytinlerin; türüne, üretim yılına, zeytinin geldiği bölgeye ve zeytinin sıkılma yöntemine göre değişmektedir. Ayrıca yıldan yıla da farklılık göstermektedir. Zeytinyağı; yağ asitleri, vitaminler, uçucu bileşenler, suda eriyen bileşenler ve mikroskobik zeytin parçacıklarından oluşan karmaşık bir bileşimdir. (Uygur, 2010)

Türk Gıda Kodeksine göre zeytinyağı; sadece zeytin ağacı meyvelerinden elde edilen yağdır ve özellikleri göz önünde bulundurularak sınıflandırılmıştır. (Zeytincilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, 2016)

Natürel Zeytinyağı: Zeytin ağacı meyvesinden doğal niteliklerinde değişikliğe neden olmayacak bir ısı ortamında, sadece yıkama, sızdırma, santrifüj ve filtrasyon işlemleri gibi mekanik veya fiziksel işlemler uygulanarak elde edilen berrak, yeşilden sarıya değişebilen renkte, kendine özgü tat ve kokuda olan doğal halinde gıda olarak tüketilebilen yağlardır.

A- Natürel Sızma: Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,8 gramdan fazla olmayan yağlardır.

B- Natürel Birinci: Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 2,0 gramdan fazla olmayan yağlardır.

Rafine Zeytinyağı: Zeytin ham yağının doğal trigliserid yapısında değişikliğe yol açmayan metotlarla rafine edilmeleri sonucu elde edilen, sarının değişik tonlarında rengi olan, kendine özgü tat ve kokuda bir yağdır. Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,3 gramdan fazla olmamalıdır.

Riviera Zeytinyağı: Rafine zeytinyağı ile gıda olarak doğrudan tüketilebilecek natürel zeytinyağları karışımından oluşan, yeşilden sarıya değişen renkte, kendine özgü tat ve kokuda bir yağdır. Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 1,5 gramdan fazla olmamalıdır.

Pirina Yağı: Pirinanın (zeytin küspesi) solventlerle ekstraksiyonu sonucu elde edilen, reesterifikasyon işleminden geçmemiş, diğer yağlar ve karışımları ile karıştırılmamış yağlardır. Pirina yağı hiçbir koşulda zeytinyağı olarak adlandırılmaz.

Rafine Pirina Yağı: Ham pirina yağının doğal trigliserid yapısında değişikliğe yol açmayan metotlarla rafine edilmeleri sonucu elde edilen, rengi açık sarıdan kahverengi sarıya kadar değişebilen bir yağdır. Rafine pirina yağı olduğu gibi veya natürel zeytinyağları ile karıştırılarak tüketime sunulabilir. Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 0,3 gramdan fazla olmamalıdır.

Karma Pirina Yağı: Doğrudan gıda olarak tüketilebilecek natürel zeytinyağları ile yemeklik rafine pirina yağı karışımından oluşan bir yağdır. Bu yağların duyuşal özellikleri karışımında kullanılan yağların duyuşal özellikleri arasında değişir. Serbest yağ asitliği oleik asit cinsinden her 100 gramda 1,5 gramdan fazla olmamalıdır.

Çeşnili Zeytinyağı: Natürel yemeklik zeytinyağlarına değişik baharatlar, meyve ve sebzeler veya bunların doğal aroma maddeleri katılarak elde edilen, tat ve koku dışında diğer özellikleri natürel zeytinyağı için verilen özellikleri taşıyan yağlardır. (Zeytincilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, 2016)

Zeytinyağı sektörü gıda sektörü dışında ilaç, alternatif tıp ve kozmetik sektörleri ile ilişkili durumdadır. Doğal sabunlar, şampuanlar, diğer saç bakım ürünleri ve saç boyaları, cilt bakım ürünleri, vücut bakım ürünleri ve diğer doğal kozmetik ürünlerin muhteviyatında zeytinyağı bulunmaktadır. Zeytinyağı; zeytinyağılı şampuan, sabun, bakım kremi, maske, duş jeli gibi ürünlerle kozmetik sektöründe kendisine yer bulmuştur. Zeytin yaprağı, geleneksel tedavide kullanıldığı gibi aktarlarda ilaç haline getirilmiş formda satılmaktadır. Boya maddesi olarak halıcılıkta yararlanılmıştır. Zeytinyağı üretimi sırasında ortaya çıkan zeytin küspesi (pirinası) yakacak olarak değerlendirilmektedir. Diğer kullanım alanları da sağaltıcılık (tedavi), yağlı pehlivan güreşleri, zeytinyağı sabunu üretimidir. Zeytin ağacının dallarından kaşık, kepçe, tabak, oyuncak ve zeytin çekirdeğinden tespih yapılmış, odunu yakacak olarak kullanılmıştır.

Dünya genelinde ve ülkemizde de son dönemde sağlıklı beslenmeye ve doğal gıda-içecek ürünleri tüketimine olan ilginin arttığı bilinmektedir. Bu kapsamda zeytinyağı sektörünün başta gıda-içecek sektörü ve alt sektörleri olmak üzere özellikle sağlık ve kozmetik sektörlerindeki gelişim trendi ile potansiyelini sürdürmesi beklenmektedir.

Uluslararası Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi verilerinden yapılan hesaplama göre, 2016/17 sezonunda arz taleple genel olarak örtüşmüş ve toplam arzın 3,8 milyon ton, talebin ise 3,5 milyon ton olarak gerçekleşmiş olduğu görülmekte olup üretimde bir önceki sezona göre artış yaşanmasının beklendiği tahmin edilmektedir.

Her geçen yıl artan dünya nüfusu, sağlıklı beslenme yönünde artan bilinçlenme ve değişim gösteren tüketim alışkanlıkları ile zeytincilik sektörünün ulusal ve uluslararası düzeyde büyüme potansiyelini sürdüreceği öngörülmektedir. Son yıllarda Türkiye’de de zeytin üretimine devlet tarafından çeşitli destekler uygulanarak zeytin üretimi teşvik edilmektedir. Zeytin üretimine yönelik bu destek ve teşvikler zeytin üretimi yapılan alanı, zeytin ağaçsayısını ve üretilen zeytin ve zeytinyağı miktarını artırmıştır. (Manisa Ticaret Borsası, 2017)

Tablo 3. 2015, 2016, 2017 Dünya Zeytin Verileri

Yıllar	Hasat Alanı (Hektar)	Verim (Hg/Ha)	Üretim (Ton)
2015	10.141.126	20.308	20.595.045
2016	10.604.658	19.185	20.344.597
2017	10.804.517	19.319	20.872.788

Kaynak: FAO, 2019

Tabloda 2015, 2016 ve 2017 yıllarında dünyada zeytin üretimi, hasat alanı ve verimi yer almaktadır. Tablo incelendiğinde zeytinin hasat alanının her geçen yıl arttığı görülmektedir. Buna rağmen verim düşmekte olup üretimde dalgalanmalar görülmektedir. Bu durumun nedeni zeytin ağaçlarının her yıl aynı ürün vermemesi ve bir yıl verimi yüksek olurken sonraki yıl düşük olmasıdır.

Şekil 3. Dünya Üzerinde Zeytin Yetiştirilen Alanlar

Kaynak: Tariş, 2019

Şekilde dünya üzerinde zeytin yetiştirilen alanlar harita üzerinde gösterilmiştir. Haritada zeytin üretiminin yaygın yapıldığı görülmektedir. Ancak bu üretimin yaklaşık %95'i Akdeniz Havzasında gerçekleşmektedir. Diğer %5'lik kısım diğer ülkelerden sağlanmaktadır.

İtalya

Crescimanno, Di Marco ve Guccione'in (2002), İtalya, Sicilya'daki organik zeytinyağı sektörünü inceledikleri araştırmalarında, geleneksel yöntemlerle üretim yapan küçük çaplı üreticilerin yatay bütünleşmeyle güçlenerek ve yeniden yapılanarak hem ulusal hem de uluslararası alanda rekabet gücü elde edebileceklerini ileri sürmüşlerdir. Scarpa, Philippidis ve Spalatro (2005), yine İtalya'da yaptıkları geniş ölçekli bir araştırmada, tüketicilerin portakal, üzüm ve zeytinyağı satın alma tercihlerinde güçlü düzeyde üretim yeri etkisinin (country of origin effect) olduğunu belirlemişlerdir. Buna göre tüketiciler, İtalya'da üretilmiş (yerli) ürünleri, diğerlerine göre daha fazla tercih etmektedirler.

İtalya'nın Toscana bölgesi ve Girit yağıyla aynı kalitede sayılmaktadır. Bu bölgede üretim yapan işletmeler ambalaj konusunda üç farklı yöntem benimsemektedir. Özellikle zeytinyağını bilen tüketicilerin çoğunluğunun tercihi hem daha uzun ömürlü olmasından hem de maliyeti düşürmesinden dolayı metal ambalajdır. Zeytinyağı hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan tüketiciler çoğunlukla metal ve cam ambalajı tercih etmektedir. Bölgeye turist olarak gelen ve gelir seviyesi yüksek olan tüketicilerin tercihi genellikle hediyeelik gösterişli cam şişeler olmaktadır. İhracatta da büyük oranda bu gösterişli ambalajların tercih edildiği işletme sahipleri tarafından belirtilmektedir. Ekonomik kriz döneminde bazı işletmelerin marka bilinirliğini ve rekabet gücünü artırmak amacıyla kişiye özel ambalaj tasarımı yaparak doğrudan pazarlama tekniklerinin avantajlarından fayda sağlamaya çalışmaktadırlar.

İtalya'nın marka bilinirliği, pazarlama standartlarında dünyada oluşturduğu olumlu algı ve "Made in Italy" konsepti başarılı bir pazarlama aracıdır. Bu araç aynı zamanda Tunus, Fas ve Türk zeytinyağının İtalyan markaları için hammadde ihtiyacı karşılamasına sebep olmaktadır.

İspanya

Zeytinyağı yarışmaları, tüketimi, hayat biçimi ile İspanya için özel bir üründür. İspanya'da uzun yıllar üreticiye zeytinyağında kilo başına 1,3 Euro destekleme primi ödenmiştir. Avrupa Birliği'nin tarımsal destekleme reformu kapsamında yapılan değişikliklerle kilo başına ödeme yerine alan ürün bazında destekleme ödemesi başlatılmıştır. Buna göre 2017-2018 yıllarında İspanya'da zeytin üreticisine hektar başına 550 Euro doğrudan destekleme ödenmektedir.

İspanyol Çiftçi Örgütü ASAJA 2014-2015 sezonunda bütün İspanya'da 1.160.000 tonluk zeytinyağı üretimi olduğunu bildirmiştir. Bu üretim miktarının yaklaşık %83'ünün (960.000 ton) Endülüs Bölgesi'nde olduğu söylenmiştir. İspanya ağaç sayısında hem sofralık zeytin hem de zeytinyağı üretiminde açık ara dünya birincisidir. İspanyolların "zeytinyağı denizi" gibi ifadesi, 300 milyon zeytin ağacı ve ülkenin hemen her yerinde zeytinyağı üretiminin karşılığıdır. İspanya, dünya toplam zeytinyağı üretiminin %45'i ile dünyanın en büyük zeytinyağı üreticisidir. İspanya, dünya toplam zeytinyağı tüketiminin de %20'sini gerçekleştirmektedir. İspanya genelinde zeytinlikler 2.456.719 hektara yayılmıştır. En kötü iklim koşullarında bile yıllık ortalama 800.000 tonluk bir hasat elde edilmektedir. Üretilen zeytinlerin %96'sı zeytinyağı üretimi için ayrılmış iken, kalan %4 sofralık zeytin olarak piyasaya sunulmaktadır. Zeytinyağı üretim sektöründe yaklaşık 1.814 üretici (almazaras), 61 yağ çıkarıcı, 26 rafineri, 580 laboratuvar ve yaklaşık 1.595 paketleme ünitesi faaliyet göstermektedir.

Üreticilerin %9'u 3 fazlı sistemle üretim yaparken, %72'si en modern teknoloji olan 2 fazlı sistemle üretim yapmakta ve %5'i de bir veya daha fazla metodu bir arada kullanarak karışık sistemle üretim yapmaktadır. 3 fazlı sistemle üretim yapan üreticiler toplam zeytinyağı üretiminin %3,18'ini gerçekleştirirken, 2 fazlı sistemle üretim yapanlar toplam üretimin %90,10'unu gerçekleştirmekte, karışık sistemle ise toplam üretimin %5,55'ini gerçekleştirmektedir. İspanya'nın en büyük ihracat kalemleri arasında yağlar ve zeytinyağları 13. sırada yer almaktadır.

Tunus

İspanya ve İtalya, küresel zeytinyağı ihracatının %50-60'ını gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin ihracat pazarında İspanya ve İtalya'dan ziyade Yunanistan ve Tunus ile rakip olduğu değerlendirilmektedir. 2016-2017 sezonunda dünya genelindeki büyük ihracatçıların üretiminde düşüş gözlenmesi, Türkiye'nin ihracatını hızlı bir şekilde artırmasında etkili olmuştur. 2017-2018'de söz konusu etkinin Yunanistan ve Tunus'ta artan üretimle nispeten kaybolacağı düşünülmektedir. Tunus Tarım, Su kaynakları ve Balıkçılık Bakanlığı tarafından yayınlanan verilere göre; 2017- 2018 sezonunda 1,6 milyon zeytin ile yaklaşık 325 bin ton zeytinyağı üretilirken önceki sezon 500 bin ton zeytin ile yaklaşık 100 bin ton zeytinyağı üretilmiş ve önceki sezona göre %325 oranında bir artış kaydedilmiştir. Tunus zeytinyağı ihracatında değer bazında %156, hacim bazında ise %147'lik bir artış gerçekleştirmiştir. İhraç edilen Tunus zeytinyağının %70'ine tekabül eden 44 bin tonun Avrupa Birliği tarafından Ocak-Ekim 2018 dönemi için belirlenen 56.700 tonluk kota kapsamında AB pazarına yöneldiği bildirilmiştir.

Aşağıdaki tabloda sezonlara göre dünya zeytinyağı üretim verileri yer almaktadır. Uluslararası Zeytin Konseyi verilerine göre 2019/20 sezonunda toplam zeytinyağı üretiminin 3.144 bin ton olacağı öngörülmektedir. Türkiye aynı dönemde 225 bin ton zeytinyağı üreteceği hesaplanmaktadır.

Tablo 4. 2015-2020 Dünya Zeytinyağı Üretimi (Bin Ton)

	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19 ¹	2019/20 ²	%World
Dünya	3177	2561	3379	3217	3144	%100,00
İspanya	1403	1291	1262	1790	1230	%39,12
İtalya	475	182	429	174	340	%10,81
Yunanistan	320	195	346	185	300	%9,54
Tunus	140	100	325	140	300	%9,54
Türkiye	150	178	263	194	225	%7,16
Fas	130	110	140	200	145	%4,61
Portekiz	109	69	135	100	125	%3,98
Suriye	110	110	100	100	120	%3,82
Cezayir	82	63	82	97	82	%2,61
Mısır	16	30	40	7	28	%0,89
Arjantin	24	24	45	28	26	%0,83
Ürdün	30	20	21	21	26	%0,83
Filistin	21	20	20	15	23	%0,73
Avusturalya	20	21	21	19	21	%0,67
Şili	18	20	22	19	20	%0,64
Lübnan	23	25	17	24	19	%0,60
İsrail	18	18	17	16	19	%0,60
Amerika	14	15	16	16	16	%0,51
Diğer Ülkeler	74	70	78	72	79	%2,51

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi, 2020

1 Geçici Veri

2 Öngörü

Dünya genelinde üretilen zeytinyağından elde edilen hasılanın miktarı aşağıdaki tabloda özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 5. 2016-2019 Dünya Zeytinyağı Üretiminden Elde Edilen Toplam Hasıla

Yıllar	Dünya Üretimi (Bin Ton)	Ortalama Fiyat (\$/Ton)	Toplam Değer (Bin \$)
2016	3.177	3.998	12.701.646
2017	2.561	4.026	10.310.586
2018	3.379	4.069	13.749.151
2019	3.217	3.870	12.449.790

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi, 2020

Türkiye’de zeytinyağı üretiminin yaklaşık %80’ini üreten 5 kuruluşa ait 6 marka (Tariş, Marmara Birlik, Fora, Ana Gıda (Komili-Kırlangıç ve Kristal) kalite denetiminden geçerek UZZK’nin Beyaz Listesine girmiştir. (Uluslararası Zeytin Konseyi, 2019)

Tablo 6. İllere Göre Zeytinyağı Üretim Kapasiteleri

İller	Kayıtlı Firma Sayısı	Üretim Kapasitesi
İzmir	45	101.284.710
Balıkesir	37	74.327.300
Hatay	21	46.580.800
Aydın	32	41.163.000
Muğla	17	18.665.000
Manisa	15	17.270.100
Antalya	19	16.848.110
Bursa	11	16.497.800
Çanakkale	9	15.690.000
Gaziantep	14	13.820.000
Mersin	10	12.177.500
Osmaniye	7	6.512.700
Diğer İller	5	55.634.600
Toplam	242	436.471.620

Kaynak: TOBB, 2020

Zeytinin üretim periyodesitesinden dolayı yıllar itibari zeytin üretimi dalgalı bir seyir izlemektedir (var-yok yılı). 2015-2019 yılları arasında gerçekleşen üretim miktarı ve elde edilen hasılanın para cinsinden değeri aşağıdaki tablodaki gibi gerçekleşmiştir.

Tablo 7. 2015-2019 Yılları İtibari Türkiye’deki Zeytinyağı Üretim ve Hasılası

Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019
Türkiye Üretim (Ton)	185.000	195.000	287.041	193.613	224.595
Satış Değeri (\$/Ton)	4.679	3.907	4.000	3.638	2.688
Toplam Hasıla (Bin \$)	865.615	761.865	1.148.164	704.364	603.711

Kaynak: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü ve ITC Trademap, 2020

TOBB sanayi veri tabanında Türkiye’de 242 üreticiye ait toplam da 436.471 ton zeytinyağı üretim kapasitesi olduğu görülmektedir. Söz konusu tablo incelendiğinde iller bazında İzmir, Balıkesir, Hatay ve Aydın’da en fazla işleme tesisin olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Yıllar İtibari ile Gıda Sektörü Kapasite Kullanım Oranı

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gıda ve İçecekler Sektörü	72,69	71,98	71,77	71,88	72,28	72,36	72,25

Kaynak: TCMB, 2020

Zeytinyağı işleme özelinde kapasite kullanım oranı resmi olarak tespit edilememiştir. TCMB verilerine göre gıda sektörünün son 5 yıllık kapasite kullanım oranı yaklaşık %72 civarındadır. Ancak zeytinyağı özelinde 2019 yılı üretiminin 224.595 ton kurulu kapasitenin 436.471 ton olduğu göz önüne alındığında kapasite kullanım oranı yaklaşık %51,5 olduğu değerlendirilmektedir. Kapasite kullanım oranının düşük olmasının temel nedeninin sezonluk tarımsal bir ürün olması nedeni ile olduğu söylenebilir. Hasat ile birlikte hızlıca ürünler sezonda işlenmektedir.

Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası kayıtlarına istinaden Şanlıurfa'da zeytin işleme konusunda iştegal eden 5 firmanın olduğu ve bu firmaların yaklaşık 4.902 ton/yıl kurulu kapasiteye sahip oldukları görülmektedir. Bu firmalarla yapılan görüşmeler neticesinde; firmaların zeytin sezonunda 2 ay yoğunluktan dolayı genelde tam kapasite ile çalıştıkları, sonraki 5-6 ayda ise düşük kapasitede faaliyet gösterdikleri bilgisi alınmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, yıl genelinde %50 ila %60 arasında değişen kapasite kullanım oranları ile çalıştıkları tahmin edilmektedir.

Bu bilgiler ışığında Şanlıurfa'daki firmaların yıllık yaklaşık 2.500 ton civarı ürün işlediği tahmin edilmektedir. Mevcut fiyatlar (3-4 \$/kg) göz önüne alındığında bu firmaların 7,5-10 Milyon dolar gibi bir satış geliri elde ettikleri hesaplanmaktadır. İç piyasa fiyatları, iç talebin yüksek olması ve ürünün dünyadaki muadillerine göre daha kaliteli olmasına rağmen ortalama dünya ihracat pazarı fiyatlarının altında seyretmektedir.

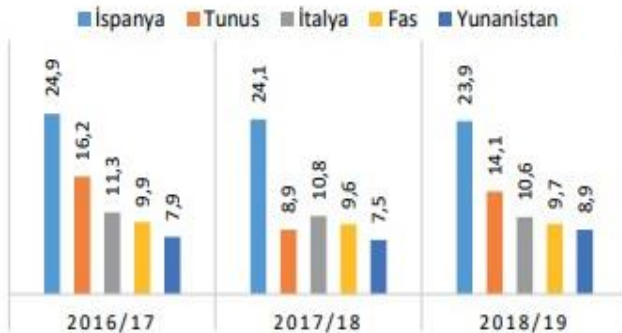
2.4 Dış Ticaret ve Yurt İçi Talep

Dünya zeytin üretim alanları yaklaşık 10 milyon hektar düzeyindedir. Zeytin üretim alanlarının büyük çoğunluğu Akdeniz ülkelerindedir. Dünya zeytinyağı üretimi dalgalanmalar göstermekle birlikte artış eğilimindedir. 2018/19 sezonunda 3,2 milyon ton üretim gerçekleşmiştir. 2019/20 sezonunda ise geçen yılki hava koşulları sebebiyle üretimde düşüş beklenmektedir. Zeytin üretiminde önemli ülkeler; İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye ve Tunus'tur. Zeytinyağı üretiminde AB ülkelerinin payı yıllara göre değişmekle birlikte ortalama %70'tir. Son yıllarda Avustralya, Japonya ve Arjantin gibi ülkelerde de zeytin üretimine başlanmıştır. Doğa koşullarındaki olumsuzluklar, ürünün periyodisite özelliği ve hastalıklar; zeytinyağı arzını dalgalandırmaktadır.

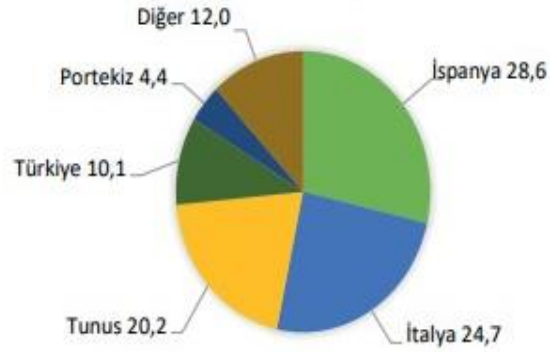
Zeytinyağı sektöründe öncü ihracatçı ülkeler; İspanya, İtalya, Tunus, Türkiye'dir. Dünya zeytinyağı ihracatı artan talebe bağlı olarak yıllara göre artış eğilimindedir. Dünya zeytinyağı fiyatları, zeytinyağı üretiminde öncü olan İspanya ve İtalya borsalarında oluşmaktadır. Dünya zeytinyağı üretiminin de ihracatının da yarısından fazlası bu iki ülkeye aittir. 2017/18 ve 2018/19 sezonlarında küresel ekonomik krizin etkisiyle zeytinyağı üretici fiyatları düşük düzeyde kalmıştır. Bu sebeple son iki yıldır AB'de zeytinyağı stokları artmaya başlamıştır. (Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, 2020)

Şekil 5. Zeytin ve Zeytinyağında Öne Çıkan Ülkeler

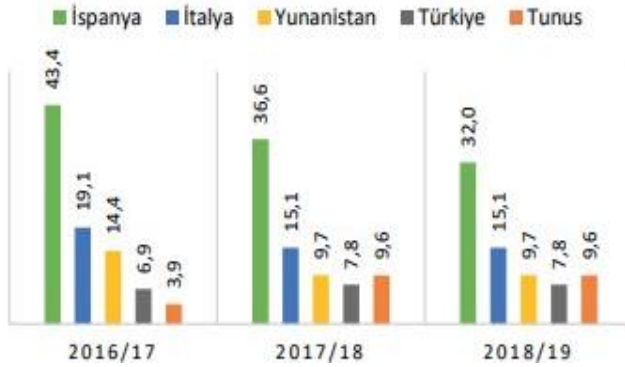
Zeytin üretim alanında önemli ülkeler (%)

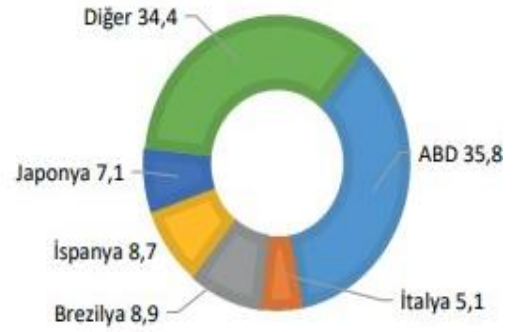
Ülkelere göre zeytinyağı ihracatı (2018/19, %)

Zeytinyağı üretiminde önemli ülkeler (%)

Zeytinyağı ithalatında önemli ülkeler (2018/19, %)

Kaynak: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, 2020

Uluslararası Ticaret Merkezi verilerine göre 2019 yılında dünya genelinde toplam 2.061.193 ton zeytinyağı ihracatı gerçekleştirilmiştir. Zeytinyağı ihracatında üretimle paralel olarak ilk sırayı AB ülkeleri almakta, bu ülkeleri Tunus ve Türkiye izlemektedir.

Aşağıdaki tabloda dünya genelinde yoğun olarak zeytinyağı ihracatı gerçekleştiren ülkelerin ihracat miktarları ve tutarları ile dünya ihracatındaki payları görülebilmektedir. Bu kapsamda dünya genelinde İspanya ve İtalya'nın zeytinyağı ihracatında ön plana çıkan ülkeler olduğu görülmektedir. Türkiye'nin zeytinyağı ihracatı da dünya genelinde söz konusu ülkelere göre önemli bir paya sahiptir.

Tablo 9. Dünya Zeytinyağı İhracat Verileri (2019)

İhracatçı Ülke (2019 Yılı)	Zeytinyağı İhracat Tutarı (Bin \$)	Zeytinyağı İhracat Miktarı (Ton)	Dünya Zeytinyağı İhracatındaki Payı (%)
Dünya Geneli	6.977.877	2.061.193	100
İspanya	3.281.360	1.076.974	52,25
İtalya	1.469.944	303.819	14,74
Portekiz	612.533	175.884	8,53
Tunus	466.473	163.423	7,93
Yunanistan	392.698	104.045	5,05
Türkiye	132.783	49.395	2,40
Suriye	102.979	48.573	2,36
Arjantin	70.810	23.276	1,13
Fas	67.370	25.277	1,23
Fransa	64.264	9.552	0,46
Şili	52.120	16.095	0,78
ABD	33.148	9.798	0,48

Kaynak: ITC Trademap, 2020

Aşağıdaki tabloda, dünya genelinde zeytinyağı ihracatında ön planda olan ülkelerin zeytinyağı dış ticaretindeki denge durumları görülmektedir. Bu kapsamda İspanya'da zeytinyağı sektöründe dış ticaret fazlası yüksek bir değere sahiptir. İtalya'da ise ithalatın ihracattan daha fazla olması sebebi ile zeytinyağı sektöründe dış ticaret açığı oluşmuştur. Türkiye de bu sektörde dış ticaret fazlası olan ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo 10. Dünya Zeytinyağı İhracatçı Ülkeler Dış Ticaret Dengesi (2019)

İhracatçı Ülke	Dış Ticaret Dengesi (Bin \$)
Dünya Geneli	-330.421
İspanya	2.916.892
İtalya	-89.193
Tunus	463.325
Portekiz	286.800
Yunanistan	384.823
Türkiye	85.992
Suriye	101.076
Arjantin	69.684
Şili	45.957
Fas	53.768
ABD	-1.277.150

Kaynak: ITC Trademap, 2020

Tablo 11. Dünya İthalatında Öne Çıkan Ülkeler ve Alış Fiyatları

İthalat Yapan Ülkeler	İthalat Değeri 2019 (Bin \$)	İthalat Miktarı 2019 (Ton)	Birim İthalat Değeri 2019 (\$/Ton)
İtalya	1.559.137	564.378	2.763
ABD	1.310.298	338.832	3.867
Fransa	475.687	121.921	3.902
Brezilya	401.120	90.238	4.445
İspanya	364.468	148.097	2.461
Portekiz	325.733	121.743	2.676
Japonya	319.643	70.908	4.508
Almanya	315.367	67.805	4.651
İngiltere	238.023	70.242	3.389
Kanada	179.155	46.255	3.873
Çin	176.682	50.420	3.504
Sudi Arabistan	122.096	34.851	3.503
Avusturalya	109.142	30.542	3.574

Kaynak: ITC Trade Map, 2020

En fazla zeytinyağı ithal eden ülkeler sırasıyla ABD, AB Ülkeleri, Brezilya ve Japonya'dır. Dünya İhracatının en önemli aktörleri arasında yer alan İtalya ve İspanya'nın ithalatta da önemli bir pay aldıkları görülmektedir. Bunun sebebinin de bu ülkelerin Türkiye gibi diğer yağ üreticisi ülkelere Dâhilde İşleme Rejimi (DİR) kapsamında dökme yağ ithalatı yaptıkları ve bu yağ işleyerek kendi markaları altında ambalajlı ürün olarak ihraç ettikleri olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye zeytin üretimi yıllar itibarıyla artış göstermiştir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi, yıllara göre zeytin üretim alanlarındaki artıştır. Son yıllarda yeni zeytin bahçesi tesisi ve sertifikalı zeytin fidanı destekleriyle zeytin üretim alanları artış göstermiştir. 2019 yılında zeytin üretimi 1 milyon 525 bin tondur.

Türkiye'nin İhracatı

Ülkemiz zeytinyağı ihracatı, yıldan yıla değişen zeytin ve buna bağlı olarak zeytinyağı üretiminde meydana gelen dalgalanmalar sebebiyle keskin artış ve azalışlar gösterebilmektedir. İşleme teknolojisi, pazarlama politikaları ve diğer üretici ülkelerdeki üretimdeki artış ve azalışlar ihracatımızı etkileyen diğer önemli unsurlar olarak göze çarpmaktadır. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018)

Tablo 12. Türkiye Zeytinyağı İhracatı

Yıllar	Miktar(kg)	Ortalama fiyat(\$/kg)	Tutar (\$)
2015	12.830.869	4.67	60.030.277
2016	17.818.931	3.91	69.625.175
2017	50.217.653	3.99	200.432.488
2018	65.939.843	3.98	262.653.241
2019	49.391.928	2.88	142.695.000

Kaynak: TÜİK, 2020

Ülkemizdeki toplam zeytinyağı ihracatının on yıl öncesine göre miktar ve ihracat tutarı bakımından artış gösterdiği görülmektedir. Tablo 12'den de anlaşılabacağı üzere ihracat rakamları 262 Milyon (\$)’ye kadar çıkmıştır. Ancak ülkemizin bu alandaki potansiyeli değerlendirildiğinde bu rakamların çok üzerinde performans sergileyebileceği değerlendirilmektedir.

İthalat

Türkiye’de zeytin ve zeytinyağında kayda değer olmamakla beraber 50-60 tona kadar ithalat yapıldığı dönemler olmuştur. TÜİK verilerine göre 2019 yılında Türkiye’de yaklaşık 28 bin ton miktarında ve 46.791.016 (\$) tutarında zeytinyağı ithalatı gerçekleştirilmiştir.

Tablo 13. Türkiye Zeytinyağı İthalatı

Yıllar	Miktar(kg)	Ortalama fiyat(\$/kg)	Tutar (\$)
2015	2.631.753	3.61	9.514.570
2016	1.307.474	3.70	4.841.976
2017	16.000	8.84	141.438
2018	4.843.883	1.79	8.709.706
2019	27.966.886	1.67	46.791.016

Kaynak: TÜİK, 2020

Türkiye’nin zeytinyağı ithalatı yaptığı ülkeler incelendiğinde en fazla ithalatın İtalya ve Fransa’dan gerçekleştirildiği görülmektedir. İthalat miktarına göre ithalat tutarları incelendiğinde İtalya’dan gerçekleştirilen zeytinyağı ithalatı birim fiyatının yüksekliği dikkat çekmektedir.

Tablo 14. Türkiye Zeytinyağı Yurtiçi Talep Gelişimi

Yıllar	Stok (kg)	Üretim Miktarı (kg)	İthalat Miktarı (kg)	İhracat Miktarı (kg)	Yurtiçi Talep (kg)	İthalat Tutarı (\$)	İhracat Tutarı (\$)
2015	11.000	185.000.000	2.631.753	12.830.869	174.811.884	9.514.570	60.030.277
2016	-	195.000.000	1.307.474	17.818.931	178.488.543	4.841.976	69.625.175
2017	-	287.041.000	16.000	50.217.653	236.839.347	141.438	200.432.488
2018	-	193.613.000	4.843.883	65.939.843	132.517.040	8.709.706	262.653.241
2019	-	224.595.000	27.966.886	49.391.928	203.169.958	46.791.016	142.695.000

Kaynak: TÜİK ve T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020

2014/2015 sezonunda bir önceki yıla göre üretim artarken, tüketim de artmıştır. İhracatta %57’lik bir düşüş gözlemlenirken, sezon sonuna 11 ton stokla girilmiştir.

Zeytinyağının yurtiçi talep değişim tablosunda görüldüğü üzere; 2015 yılında 174 bin ton düzeyinde olan talep son beş yılda artış göstererek 2019 yılında 203 bin ton düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer şekilde Türkiye’nin zeytinyağı ihracat miktarı artış göstermiş, ithalatımız ise son beş yılda sınırlı düzeyde kalmıştır.

Avrupa Birliğine üye zeytinyağı üreticisi ülkelerin bölgede zeytinyağı pazarını doygunluğa ulaştırması, Türk ihracatçıların Avrupa Birliği ülkeleri harici yeni pazarlara açılması ihtiyacını doğurmuştur. İspanya ve İtalya, küresel zeytinyağı ihracatının yaklaşık olarak %50-60'ını gerçekleştirmektedir. Türkiye'nin zeytinyağı ihracatı pazarında İspanya ve İtalya'dan ziyade Yunanistan ve Tunus ile rakip olduğu görülmektedir. 2016/17 sezonunda dünya genelinde büyük ihracatçıların üretiminde düşüş gözlenmesi, Türkiye'nin ihracatını hızlı bir şekilde artırmasında etkili olmuştur. 2017/18 sezonunda söz konusu etki Yunanistan ve Tunus'ta artan üretimle nispeten kaybolmuştur. ABD, %35'in üzerinde bir payla dünyanın en büyük zeytinyağı ithalatçısıdır. Öte yandan, dünyanın en büyük zeytinyağı tüketicisi İtalya'nın 2016 yılında ithalatının yaklaşık %62'sini İspanya'dan gerçekleştirmesi, iki ülkenin zeytinyağı pazarındaki önemini ortaya koymaktadır. (A. B. Öztürk, 2018)

Türkiye, zeytinyağı ihracatında ilk dört ülke arasında olmasına rağmen, zeytinyağı ihracatında öncü ülke olan İspanya'nın yaklaşık beşte biri kadar ihracat gerçekleştirmektedir. İthalat ise dünya ithalatı göz önüne alındığında yok denecek kadar azdır. Zeytinyağı ihracatında İspanya 2019 yılında 3,55 milyar dolar ile bu ürün grubunda ilk sırada yer alırken onu 1,56 milyar dolar ile İtalya, 630,4 milyon dolar ile Portekiz, 509,4 milyon dolar ile Tunus ve 416,7 milyon dolar ile Yunanistan izlemektedir. Zeytinyağı ihracatında ham zeytinyağı ihracatının payının giderek azalması ve katma değeri yüksek ürünlerin oransal olarak daha çok ihraç etmesi Türkiye'nin rekabet gücünü artıracaktır.

2.5 Üretim, Kapasite ve Talep Tahmini

Zeytinyağı sektörü; zeytin ağacının meyvesi olan zeytin danesinin normal iriliğini aldığı ve yağ teşekkülünün en yüksek seviyeye ulaştığı dönemde hasat edilerek çeşitli fiziksel metotlarla yağın çıkarılmasını sağlayan sektör olarak ifade edilmektedir. Zeytinyağı sektöründe zeytinyağı ile yan ürün olarak prina (küspe), prina yağı ve karasu elde edilmektedir. Sektörde tarımsal bir ürün olan zeytin danesi ham madde olarak işlendiği için aynı zamanda sanayi sektörünün tarıma dayalı bölümünü teşkil etmektedir. (Öztürk, Yalçın ve Dıraman, 2009)

Son yıllarda giderek artan dünya nüfusunun beslenme gereksinimlerinin büyük boyutlara ulaşması ile gerekli gıda maddelerinden yağların yeri önem kazanmış ve yağ tüketimi çeşitli etkiler altında giderek artan bir seyir izlemiştir. Bununla birlikte dünyada giderek artan sağlık bilinci ve doğal yollarla üretilmiş olan gıdalara talep nedeniyle ABD'den Japonya'ya birçok ülke zeytinyağının önemini kavrayarak sofralarında bu ürüne daha fazla yer vermeye başlamıştır. Bunun yanı sıra artan gelir düzeyi ve yükselen hayat standartları ile zeytinyağı tüketimine yönelik yapılan yoğun tanıtım faaliyetleri ve promosyonlar sayesinde zeytinyağı için yeni pazarlar açılmıştır. Bütün bu gelişmelerin neticesinde, dünya çapında zeytinyağı üretimi, tüketim ve ticareti önemli düzeyde artmış ve halen de artmaya devam etmektedir. (Genç, 2004)

Zeytinyağı işleme tesislerinin modernleşmesi, kapasitelerinin artması ve yeni zeytinyağı işleme tesislerinin açılması, zeytinyağı üretimi ve kalitesinde ilerleme kaydedilmesine yol açmıştır. Sektörün kendini yenileme ve geliştirme çabasında olduğu ve kaliteli zeytinyağı üretimi için yeni yatırımların yapıldığı gözlenmektedir. Bu durumun nedenleri arasında Türkiye'de zeytinyağının ham maddesi olan zeytinin üretiminin oldukça yaygın yapılması ve verimli olması yer almaktadır. Ayrıca zeytin ve zeytinyağının gerek ulusal gerekse de uluslararası pazarda yeri oldukça önemlidir. Bu doğrultuda Türkiye zeytinyağı üretimine oldukça önem vermektedir.

Tablo 15. Dünya Kişi Başı Zeytinyağı Tüketimi

Ülke	Tüketim (kg)
İspanya	9,9
Yunanistan	9,4
İtalya	8,7
Portekiz	6,8
Suriye	6
Fas	3,4
Türkiye	1,9
Cezayir	1,6
Fransa	1,4
ABD	1
Dünya Ortalaması	0,37

Kaynak: Uluslararası Zeytin Konseyi, 2019

Tabloda ülkelere göre kişi başına zeytinyağı tüketim miktarı verilmiştir. İspanya yıllık yaklaşık 10 kg zeytinyağı tüketimi ile lider konumda yer almaktadır. Ardından Yunanistan ve İtalya gelmektedir. Türkiye, zeytin ve zeytinyağı üretiminde dünyada ilk sıralarda yer almasına rağmen tüketimde yıllık yaklaşık 2 kg ile gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır.

Avrupa Birliği pazarının zeytinyağı tüketimine görece doymuş olması, talebin başta ABD olmak üzere Brezilya, Japonya, Avustralya ve Çin gibi ülkelere kaymasına sebep olmaktadır. Söz konusu ülkelerde sağlıklı gıda tüketimi farkındalığının artmasıyla beraber zeytinyağı tüketiminin son yıllarda artış gösterdiği gözlenmektedir. İspanya ve İtalya'nın ihracatta Avrupa pazarına odaklanması bölgedeki söz konusu tüketicilerin söz konusu yağların tadına alışmasına sebep olmuştur. Türkiye benzer bir alışkanlık sağlamak amacıyla ihracatta Orta Doğu ülkelerine odaklanmaktadır. Türkiye'nin zeytinyağı tüketimi son 10 yılda neredeyse %100 artış göstermiştir. Bununla birlikte, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın zeytinyağı için yıllara göre artırdığı fark ödemesi desteklerine karşın zeytinyağı fiyatlarının diğer bitkisel yağlara kıyasla yüksek olması, yurt içi tüketim üzerinde baskı yaratmaktadır. Yurt içinde kişi başı zeytinyağı tüketimi Avrupa'daki üretici ülkelerin tüketimine kıyasla oldukça düşük bir seviyede olup bu miktar kişi başına yıllık yaklaşık 2 kg'dır. (A. B. Öztürk, 2018)

Talebi Etkileyen Unsurlar

Yağlar, insan beslenmesinde oldukça önemli temel ihtiyaç maddesi olarak tanımlanmaktadır. Bitkisel yağlar, içerdikleri besin değerleri yanında doymuş yağ oranlarının düşük olması, hücre yapısında gerekli olan serbest yağ asitlerini ve yağda eriyen vitaminleri çözmesi gibi özellikleri sebebiyle insan beslenmesinde farklı ve önemli bir yere sahiptir. Bitkisel yağlar bitkilerden elde edilen ve trigliseridlerden oluşan maddeler olup, sıvı ve katı yağlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bitkisel yağların önemli kısmı bitkisel yağ kategorisine girmekte, bazı bitkisel yağlar (keten yağı, tung yağı, hintyağı) ise yağlama maddesi, boya, kozmetik, ilaç ve diğer endüstriyel amaçlar için kullanılabilir. (Polat, 2011)

Sıvı ve katı yağlar, yağlı asitlerin gliseridleri şeklindedir. Fiziksel özellikleri ve birbirini ikame edebilme dereceleri içerdikleri yağlı asit türüne ve oranına göre değişiklik göstermektedir. Teorik olarak, sıvı yağlar pişirme, kızartma veya salata amacıyla birbirlerinin yerlerine kullanılabilir. Fakat pratikte tüketicilerin belli yağ türüne yönelik tercihleri ile koku, tat, beslenme alışkanlıkları bitkisel yağ türleri arasında ikame olanaklarını sınırlamaktadır. (Polat, 2011)

Bitkisel yağlar; insan beslenmesinde karbonhidratlar ve proteinlerin yanı sıra temel besin maddeleri arasındadır. Bitkisel yağlar, ayçiçeği, kanola gibi yağlı tohumlu bitkilerin yanında zeytin ve palm gibi yağlı meyveler ve endüstriyel bitkilerden soya fasulyesi ve pamuk çiğdininin işlenmesiyle elde edilmektedir.

Bitkisel yağlar, günümüzde insan beslenmesinde vazgeçilmez ve oldukça önemli bir role sahiptir. Ortalama insanın günlük kalori ihtiyacının %30'unu, yağ ihtiyacının %50'sini, doymuş yağ ihtiyacının %40'ını bitkisel yağlar sağlamaktadır. Avrupalı tüketicilerin günlük kişi başına yağ tüketimleri 56 gram olarak tahmin edilmektedir. Türkiye'de ise yağ tüketimi gelişmiş ülkelerdeki tüketim değerlerinin gerisinde olmasında rağmen yüksek değerlere sahiptir. (Polat, 2011)

Günümüzde zeytinyağına olan talep her geçen gün artmaktadır. Bu durumun temel nedeni zeytinyağının diğer yağların aksine sağlıklı olmasıdır. Doymuş ve hayvansal yağlar kalp-damar hastalıklarına sebep olmaktadır. Günümüzde dünyada kalp-damar hastalıkları nedeniyle çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Bu doğrultuda sağlıklı beslenme konusunda bilinçlenilmiş ve bireyler zeytinyağı tüketimine yönelmiştir. Başta Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD olmak üzere zeytinyağı tüketimi son yıllarda oldukça yaygınlaşmıştır. Yemeklik yağlar sağlıklı beslenmenin önemli yapı taşlarından birisidir. Bu durumun temel sebebi doymamış yağ bakımından içeriğinin zengin olmasıdır. Bitkisel yağların katı yağ haline (örneğin, margarine) dönüştürülmesi süreci ise onları oksidasyona karşı dayanıklı kılmak amacıyla hidrojenizasyonu gerekli kılmaktadır. Yağların hidrojenizasyonu sıvı bitkisel yağlardan dayanıklı katı yağların üretilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Hidrojenizasyon süreci trigliseridlerin doymamış ikili bağlantılarına hidrojen atomunun ilave edilmesi sürecine verilen isimdir. Bu süreç sonunda doymamış yağ asitleri daha yüksek erime noktasına sahip doymuş yağ asitlerine dönüştürülmekte ve sıvı bitkisel yağlardan dayanıklı yağlar elde edilmektedir. Doymamış yağların hidrojenize edilme sürecinin diğer bir sonucu da trans yağlı asitlerin ortaya çıkmasıdır. Örneğin, margarinler ortalama %10-20 arası trans yağlı asit içermektedir. Margarin ile ilgili son yıllarda kamuoyunun artan duyarlılığının önemli sebeplerinden birisi de margarinin içerdiği trans yağlı asitler ile ilgilidir. Trans yağlı asitlerin sebep olduğu önemli sağlık sorunları ve endişeleri Dünya Sağlık Örgütü'nün ülkelere hidrojenize edilmiş yağların mümkün olan en kısa süre içinde üretimden kaldırılmasını önermesine neden olmuştur. Bahsi geçen bu öneri Dünya Sağlık Örgütü'nün, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü ile kurmuş olduğu Codex Alimentarius Komisyon'un bir raporunda yer almaktadır. (Polat, 2011)

Bilimsel araştırma bulgularından ortaya çıkan sonuçlar beslenme ile ilgili eğitim programlarının ve haberlerinin artmasına neden olmuştur. Bu durum da böyle bir bağlantının mevcut olduğu konusunda kamuoyu ve dolayısıyla tüketici bilincinin artmasını sağlamıştır. Bu tartışmalar zaman içinde tüketici tercihlerinin tereyağı ve margarin gibi doymuş yağ oranı yüksek olan yağlardan, zeytinyağı ve ayçiçeği yağı gibi doymamış yağ oranı yüksek olan yağlara doğru kaymasına sebep olmuştur. Doğal olarak bu durum, tüketicilerin daha bilinçli hale gelmesinden kaynaklanabileceği gibi yemeklik yağ türleri arasında göreceli fiyat değişiminden de kaynaklanabilmektedir. (Polat, 2011)

Yemeklik yağ türü ile sağlık arasındaki ilişki literatürdeki deneysel ve teorik çalışmalar tarafından kanıtlanmıştır. Doğal olarak, gıda ürünlerinin besinsel değerlerini içeren ürün etiketlerinin özellikle bilinçli tüketiciler tarafından kullanılması ve bu ürün etiketlerinin tüketici davranışlarını etkilediği öngörülebilmektedir. Tüketiciler sağlıklı beslenme konusunda bilinçlenmiştir ve bu durum tüketilen yağlarda kendini göstermiş olup başta zeytinyağı olmak üzere bitkisel yağ kullanımı artmıştır. Yemeklik yağ sektöründe talebi etkileyen en önemli unsur bireylerin artan sağlık sorunları sebebiyle sağlıklı beslenme yönünde bilinçlenmiş olmasıdır.

Her geçen gün artan dünya nüfusunun beslenme gereksinimlerinin büyük boyutlara ulaşması ile gerekli gıda maddelerinden yağların yeri önem kazanmakta ve yağ tüketimi giderek artan bir seyir izlemektedir. Bununla birlikte dünyada giderek artan sağlık bilinci ve doğal yollarla üretilmiş olan gıdalara talep sebebiyle ABD'den Japonya'ya birçok ülke zeytinyağının önemini kavramış olup sofralarında bu ürüne eskiye nazaran daha fazla yer vermeye başlamıştır. Bunun yanı sıra artan gelir düzeyi ve yükselen hayat standartları ile zeytinyağı tüketimine yönelik yapılan yoğun tanıtım faaliyetleri ve promosyonlar sayesinde zeytinyağı için yeni pazarlar açılmıştır. Tüm bu gelişmelerin neticesinde, dünya çapında zeytinyağı üretimi, tüketim ve ticareti önemli düzeyde artmış ve artmaya devam etmektedir. (Kayahan, 2019)

Türkiye’de yağ tüketimi çoğunlukla bitkisel yağlardan oluşmaktadır. Hayvansal yağ ürünlerinin, bitkisel yağlara nazaran pahalı olması nedeniyle bu ürünlere karşı talep oldukça düşüktür. Bitkisel yağlarda ise ağırlıklı olarak tüketim, zeytinyağı dışındaki diğer rafine sıvı yağlarda (ayçiçek, pamuk, mısır, soya, fındık yağları vs.) yoğunlaşmıştır. Bu yağların fiyat olarak zeytinyağının oldukça altında olması, zeytinyağı tüketim miktarının düşük olmasını etkilemektedir. Bir litrelik ayçiçek yağının perakende fiyatı ile bir litrelik zeytinyağının perakende fiyatı arasındaki 2,3'lük parite, özellikle orta ve düşük gelir grubundaki tüketicileri zeytinyağından diğer bitkisel yağlara kaydırmaktadır (Hesaplanan paritede, riviera tip zeytinyağının perakende satış fiyatı alınmıştır. Sızma zeytinyağı fiyatları dikkate alındığında parite 3'ün üzerine çıkmaktadır). Türkiye’de kişi başına düşen zeytinyağı tüketiminin düşük olmasının temel nedeni, zeytinyağı fiyatlarının ikame ürünlerin (bitkisel yağlar) fiyatlarından yaklaşık olarak 2,5-3 kat daha yüksek olmasıdır. Ürünler arasındaki bu fiyat farkı, özellikle orta ve düşük gelirli nüfusun yağ talebini bitkisel yağlara kaydırmaktadır. Ayrıca, zeytinyağının değerinin tüketici tarafından yeterince anlaşılamaması ve genel olarak tüketicinin gelir ve alım gücünün düşük olması gibi nedenlerle talebin doğal olarak ikame ürün olan diğer yağlara kayması da zeytinyağı tüketimini olumsuz etkilemektedir. Bitkisel yağlar (ayçiçek, pamuk, mısır, soya vs.) için yapılan yoğun tanıtım faaliyetleri de tüketici talebini bu yağlara çekmekte önemli ölçüde etkilidir. Türkiye’de zeytinyağı tüketimi üretim bölgeleri olan Ege Bölgesi ve Akdeniz Bölgesi’nde yoğunlaşmıştır. Özellikle Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde hayvansal yağ tüketiminin fazla olması nedeniyle bu bölgelerin kişi başına düşen tüketime olan katkısı da oldukça az olmaktadır. (Kayahan, 2019)

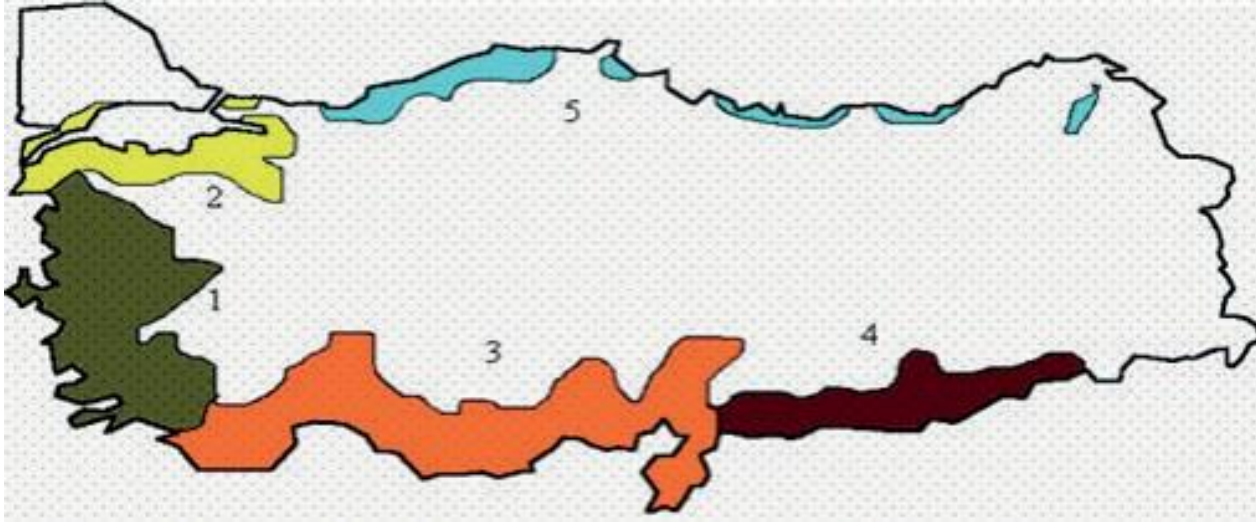
Toplumlarda sağlıklı beslenme bilincinin gelişmesi bitkisel yağ ve özellikle zeytinyağının tüketilmesinde olumlu etkide bulunmaktadır. Nitekim son yıllarda dünya üretimindeki artışlarla birlikte zeytinyağına olan talep de olumlu yönde gelişmekte olup dünya tüketiminde de artış olduğu gözlenmektedir. Zeytinyağı fiyatlarındaki azalma, tüketimi beklenenden daha fazla oranda artırmıştır. Bu durum zeytinyağına olan talebin fiyat esnekliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde zeytinyağı fiyatlarının artması da talebin diğer yağlara (bitkisel ve hayvansal yağlara) kaymasına neden olmakta ve zeytinyağı tüketimi düşmektedir. (Genç, 2004)

Zeytinyağının sağlık sektöründeki farklı kullanım alanları da bu ürünün taşıdığı katma değeri artıran bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Zeytinyağı; içerdiği antioksidan maddeler, fenolik bileşikler ve insan sağlığı üzerindeki önemli ve yararlı etkileri nedeniyle tüketiciler nezdinde daha fazla tercih sebebi olmaya başlamıştır. Bu kapsamda ülkemizde yaygınlaşmaya başlayan organik üretimin yanı sıra, sağlık sektörüne yönelik spesifik ürünlerin üretilmesi ve coğrafi işaretli/sertifikalı bir şekilde satışının yapılması sektörün gelişme potansiyeli bakımından atılması gereken adımlar arasında yer almaktadır. Çin’in halihazırda 30.000 ton zeytinyağı tüketimi yaptığı bilinmekte olup bu miktarın önümüzdeki süreçte 100.000– 200.000 ton seviyesine ulaşması beklenmektedir. Bu kapsamda önümüzdeki süreçte hedef pazar olarak sofralık zeytinde İngiltere, zeytinyağında ise Çin ve Irak pazarlarına yoğunlaşılması ve markalı ihracatın artırılması öngörülmektedir. Ülkede son 4-5 yılda dikilen zeytin ağacı sayısının yüksekliği (30 Milyon civarı) dikkate alındığında üretim miktarında büyük bir artış sağlanması ve buna paralel olarak, yapılacak tanıtım çalışmaları ile iç tüketimin de artma eğiliminde olması öngörülmektedir.

2.6 Girdi Piyasası

2.6.1 Hammadde ve Diğer Girdi Temin Koşulları

Türkiye’de beş bölgede zeytincilik yapılmaktadır. Türkiye zeytin üretimi yapılan bölgeler Ege Bölgesi, Marmara Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Karadeniz Bölgesi’dir. Zeytin, zeytinyağı ve sofralık zeytin olarak işlenerek tüketilmektedir. Bu nedenle de zeytincilik sektörü tarıma dayalı sanayi kolu olarak sofralık zeytin ve zeytinyağı alt sektörlerine ayrılmaktadır.

Şekil 6. Türkiye’de Zeytin Üretimi Yapılan Bölgeler

Kaynak: Ulusal Zeytin ve Zeytinyağı Konseyi, 2019

Şekilde yer alan haritada Türkiye’de zeytin üretimi yapılan bölgeler verilmiştir. Numaralandırma üretimin en çok olduğu bölgeden en az olduğu bölgeye doğru yapılmıştır. Zeytin üretiminin en çok olduğu bölge Ege Bölgesi iken en az olduğu bölge Karadeniz Bölgesi’dir.

Tablo 16. 2016-2019 Şanlıurfa İli Zeytin Ağacı Verileri

	2016	2017	2018	2019
Meyve Veren Yaşta Ağaç Sayısı (Yağlık Zeytinler) (Adet Sayısı)	863.507	873.698	712.296	838.604
Meyve Vermeyen Yaşta Ağaç Sayısı (Adet Sayısı)	432.900	400.155	627.440	594.366
Toplu Meyveliklerin Alanı (Yağlık Zeytinler) (Dekar)	53.994	54.885	49.980	52.328
Verim (Yağlık Zeytinler) (Kg/Meyve Veren Ağaç)	5	6	6	5
Üretim Miktarı (Yağlık Zeytinler) (Ton)	4.447	5.437	4.599	3.857

Kaynak: TÜİK, 2020

Tabloda 2016-2019 yıllarında Şanlıurfa’da zeytin ağacı verileri yer almaktadır. Şanlıurfa’da zeytin üretimi oldukça verimli olup zeytin üretim alanları da geniştir.

Akdeniz ikliminin etkisi görülen Şanlıurfa’da son yıllarda zeytin yetiştiriciliği artmış durumdadır. İlde daha önce zeytin üretimi az ve verimi 2 yılda bir alınmaktaydı. Son yıllarda yapılan bakımla zeytin üretimi Şanlıurfa’nın ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahip olmuştur. Kuraklığa ve soğuk iklime de dayanıklı olan zeytin, sanayi sektöründe de önemli yeresahip olması nedeniyle ilde oldukça fazla tercih edilen ürünler arasındadır. Diğer ürünlere nazaran dayanıklı olan zeytin, Şanlıurfa Orman Bölge Müdürlüğü tarafından da desteklenmektedir.

Şanlıurfa’da zeytin üretimi oldukça yaygın yapılmaktadır. Öte yandan il zeytin üretimi ve verimi bakımından oldukça zengindir. Bu nedenle kurulacak zeytin işleme tesisinin ham maddesi bölgede üretilen zeytinlerden karşılanacaktır. Gerek kalması durumunda zeytin üretimi yapılan bölge illerden ham madde alımı yapılacaktır.

2.6.2 Hammadde ve Diğer Girdi Miktarları

Zeytinyağı tarıma dayalı bir imalat olduğundan ve özellikle hammaddenin rekoltesinde yıllar itibari ile çok ciddi ölçüde farklılık söz konusu olduğundan fiyatlar da ciddi ölçüde değişkenlik göstermektedir. Bu çalışma kapsamında ihtiyaç duyulan hammadde ve girdi maliyetleri aşağıdaki gibi hesaplanmıştır. Yağlık zeytin fiyatı hesabında Marmara Birliğin 2020-2021 yılı alım fiyatı esas alınmıştır (0,63 \$/kg).

Tablo 17. Hammadde ve Diğer Girdi Miktarları

No	Ürün/Hizmet	Birim Fiyat	Miktar	Birim Tutar (\$)
1	Yağlık Zeytin	630 \$/Ton	1 Ton	630
2	Su	0,23\$/Ton	0,6 Ton	0,14
Toplam				630,14

2.7 Pazar ve Satış Analizi

Şanlıurfa'nın bu yatırım açısından rekabet üstünlüğünü aşağıdaki gibi değerlendirebiliriz;

- En önemli rekabet üstünlüğü olarak hammaddeye erişimdir. Şanlıurfa 2019 yılında Türkiye'de zeytinyağı üretiminde 52.328 dekar alanda 3.857 ton yağlık zeytin üretiminde Türkiye'de 15.sıradadır
- Hammaddeye yakınlığın sağladığı lojistik maliyetlerdeki rekabet üstünlüğü diğer önemli bir avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır.
- Yol, su, elektrik, kanalizasyon vb. altyapılara sahip çok rekabetçi fiyatlar ile yatırım yeri sağlayabilen Organize Sanayi Bölgesi varlığına sahiptir.
- Ciddi bir iç tüketimi olan bir ürün olması nedeni ile Şanlıurfa'nın mevcut nüfusu (2 Milyon) ve yakın çevresindeki iller ile 10 Milyon tüketiciye hızla ulaşım imkânı mevcuttur (Gaziantep, Adıyaman, Diyarbakır, Mardin vb. Suriye ve Irak'ın yakın illeri).
- İşgücü potansiyeli açısından Şanlıurfa Türkiye'nin en genç, dinamik ve rekabetçi nüfusuna sahiptir.
- Şanlıurfa'nın lojistik konumu ve ulaşım altyapısı ile üretilen ürünlerin gerek iç pazarı gerekse de yurtdışı pazarlara kolay ve uygun maliyetler ile sevk edilebilmesine imkân tanımaktadır.
 - ✓ Şanlıurfa Avrupa ve Türkiye'nin 250 Milyon Nüfus ve 650 Milyar dolar ithalat hacmine sahip Ortadoğu ülkelerine açılan kapısı konumdadır.
 - ✓ İran'ın Tahran şehri ile İstanbul, Irak'ın Bağdat şehri ile Ankara eşit mesafededir.
 - ✓ Suriye'ye açılan Akçakale ticari sınır kapısı sadece 45 dakikalık bir mesafededir.
 - ✓ İskenderun (4 Saat) ve Mersin (6 Saat) limanlarına otoban ile erişim sağlanabilmektedir.
 - ✓ Türkiye'nin en uzun pistine sahip Şanlıurfa GAP Havaalanı gerektiğinde kargo olarak da kullanılabilecek bir altyapıya sahiptir ve her gün düzenli olarak İstanbul ve Ankara'ya seferler gerçekleştirilmektedir.
 - ✓ Ayrıca doğrudan organize sanayi bölgesinden geçecek olan demiryolu çalışmaları devam etmektedir.

- Devlet Teşvikleri ve Destekleri

- ✓ Şanlıurfa Yeni Teşvik Sistemi'ne göre 6. Bölge'de yer almakta olup, desteklenen sektörlerin genişliği, iş gücü maliyetlerinin azaltılması ve finansman imkânlarının genişletilmesi ile yatırımlarda en avantajlı iller arasındadır (Detaylı bilgiler destekler kısmında bahsedilmiştir).

Türkiye, zeytin ve zeytinyağı üretiminde dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Gerek iklimi gerek coğrafi konumu ve özellikleri gerekse de gelişmiş tarım yöntemleri nedeniyle Türkiye'de zeytin ve zeytinyağı üretimi gelişmiştir. Türkiye, bulunduğu coğrafi konum ve sahip olduğu Akdeniz iklimi özellikleri nedeniyle İtalya, İspanya, Yunanistan ve Tunus gibi diğer Akdeniz ülkeleriyle beraber dünyanın önde gelen zeytin ve zeytinyağı üreticileri arasındadır. Türkiye zeytin üretimi bakımından dünyada ilk sıralarda olmasına rağmen sektörde yaşanan kalite, pazarlama, standartlar, üretim teknolojileri vb. sorunlar sebebiyle elde edilen ürünler gereği gibi değer yaratamamakta ve yurtdışı pazarlarda hak ettiği yeri bulamamaktadır.

Türkiye zeytinyağı ihracatında coğrafi yakınlık ve zeytinyağı tüketicisi olmaları nedeniyle Avrupa ülkelerine ihracatı tercih etmektedir. Oysa Avrupa Birliği, Türkiye'nin ambalajlı, markalı zeytinyağı ihracatına ciddi yaptırımlar uygulamaktadır. AB, zeytinyağında uyguladığı Zeytin ve Zeytinyağı Sektörü Ulusal Kümelenme Stratejisi Raporu 338 ihracat rejimi ile birçok ülkeye muhtelif preferanslar tanımasına rağmen, korumacılığına da ciddi bir şekilde devam etmektedir. AB 119/2005 sayılı tüzük (28.10.2005 OJL) kapsamında Türkiye'den yapılacak zeytinyağı ihracatına 100 ton kota hakkı tanımıştır. Bu kota doluncaya kadar değer üzerinden %7,5 oranında vergi alınmakta, kota dolduktan sonra ise ton başına 1.120,50 Euro gümrük vergisi uygulamaktadır. Bu durum, Türkiye'nin AB'ye yapılan zeytinyağı ihracatının dökme ve varilli olarak yapılmasına neden olmaktadır. Ülkemizde 1997 yılından beri devletin ambalajlı/markalı zeytinyağı ihracatına kesintisiz olarak teşvik vermesine rağmen, AB'nin uyguladığı kota ve gümrük vergileri, ülkemizin teşviklerinin AB'ne ihracatını olumlu yönde etkilemesini engellemektedir.

Teknolojik anlamda da kurulacak tesiste yeni bir yatırım gerçekleşeceği için hali hazırda firmaların uzun yıllardır kullandığı eski teknolojik makineler ile kıyaslandığında, işçilik, verimlilik, iş sağlığı ve güvenliği, bakım ve onarım giderleri, enerji vb. birçok anlamda daha rekabetçi bir üretim gerçekleştirilebilecektir.

AB ülkeleri arasında ilk sırayı İspanya almakta onu İtalya ve Yunanistan izlemektedir. İspanya'nın AB üretimdeki payı %64'ler seviyesindedir. Bu kapsamda İspanya, İtalya ve Yunanistan'ın zeytinyağı sektöründeki potansiyeli dikkat çekmektedir. İspanya'da zeytinyağı üretiminde üretici örgütlerinin oldukça etkin ve verimli bir şekilde faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Ülkemizde ise kooperatif sayısına kıyasla üretim verimliliğinin istenilen düzeyde olmadığı ve zeytinyağı potansiyelinden yeterince faydalanılmadığı değerlendirilmektedir. İspanya'da zeytincilik Endülüs'te yoğunlaşmış 36 durumdadır. Burada tarımın neredeyse tamamı monokültür olarak zeytinciliğe dayanmaktadır. Planlı dikimler ve planlı kooperatifleşme ile daha ucuza zeytinyağı üretilmektedir. Tek başına 300 bin ton zeytinyağı üreten kooperatifler mevcuttur. Son yıllara kadar zeytinyağı İtalyan firmalar tarafından pazarlanan İspanya'da yüksek kaliteli zeytinyağı üreten küçük ve büyük ölçekli firmalar ortaya çıkmıştır. Ancak dünyada halen ucuz zeytinyağı üreticisi ülke olarak bilinmektedir. Kooperatifler dışında markalaşma hızla yaygınlaşmaktadır.

İtalya'da zeytincilik sadece zeytinyağına dayanmaktadır. İtalya; İspanya, Yunanistan ve Türkiye gibi hem zeytinyağı hem de sofralık zeytin üreten bir ülke değildir. Üretim, kalite odaklıdır. Gurme sektörüne hizmet edecek şekilde bölgesel ve yöresel farklılıklarla monovaryete odaklı üretime odaklanılmıştır. 'İtalyan mutfağı eşittir zeytinyağı' olan bir kültüre sahiptir. Bunu bütün dünyadaki İtalyan mutfakları ve hatta Hollywood filmleriyle göstermektedir. Bu nedenle 'Toscana zeytinyağı', 'Sicilya zeytinyağı' gibi bölgesel farklılıklar ve lezzetler ortaya çıkmıştır. İtalya'da zeytinyağı kültüründe yöresel zeytin çeşidinin yeri çok önemlidir. Hiçbir bölge farklı bir zeytin çeşidinin kendi bölgesine girmesini istememektedir. Bu yüzden coğrafi işaret büyük önem taşımaktadır. Dünyada İtalyan zeytinyağı, kaliteli zeytinyağı imajını taşımakta ve gurme sektörünün baş tacı konumunda yer almaktadır. Zeytinyağında markalaşma en üst düzeydedir. Örnek olarak, otel ve restoranlarda masaya gelen şişe o bölgede üretilen bir veya iki markaya aittir.

Yunanistan ise dünyada üçüncü sırada olduğu halde ürettiği zeytinyağının büyük kısmını tüketen bir ülke konumundadır. Son yıllardaki ekonomik kriz öncesi, hatta 1960'lı yıllarda neredeyse sadece zeytinyağı tüketen bir ülke konumunda idi. Kooperatifçilik ve buna bağlı birlikler çok kaliteli zeytin ve zeytinyağı ürettiyorken, ekonomik kriz sonrası kapandıkları ve küçük küçük firmaların veya bizdeki gibi zeytinyağı fabrikalarının ortaya çıktığı görülmüştür.

Tüketim fazlası zeytinyağlarını genellikle İtalyan firmalar toptan satın almaktadır. Markalaşma faaliyetleri ekonomik kriz nedeniyle sektöre uğramış durumdadır. [(Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018)]

Girdi maliyetleri bakımından değerlendirildiğinde özellikle üretim ve ihracatta öne çıkan AB ülkelerinde maliyetlerin Türkiye, Tunus gibi ülkelere nazaran daha yüksek seviyelerde seyretmektedir. 2019 yılı en fazla Zeytinyağı ihracatı gerçekleştiren ülkeler ve ihracat birim satış fiyatı bilgisi Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18. Ülkelerin İhracat Birim Satış Fiyatı Karşılaştırması

En Büyük Üç Üretim Ülkesi	İhracat Birim Satış Fiyatı
	(\$/Ton)
Dünya	3.385
İspanya	3.047
İtalya	4.838
Portekiz	3.483
Tunus	2.854
Yunanistan	3.774
Türkiye	2.688

Kaynak: ITC Trademap, 2020

Buradan da anlaşılacağı üzere Türkiye bu anlamda ciddi maliyet avantajına sahiptir. İspanya, İtalya gibi ülkelerin kalite ve markalaşma anlamında ilerde olduğunu ve bunlarında birim satış rakamlarına pozitif yansıdığı değerlendirilmektedir. Yine de mevcut kurlar ile değerlendirildiğinde Türkiye'nin hammadde, işçilik vb. konularda ciddi rekabetçi olduğu görülmektedir.

Şanlıurfa ilinde kurulması planlanan Zeytinyağı İşleme Tesisi için hedef pazar kısa vadede öncelikle Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa Diyarbakır gibi bölge illeridir. Zeytinyağı işleme tesisinin, orta ve uzun vadede tüm Türkiye'ye ve ihracata yönelmesi planlanmıştır.

Zeytinyağı kullanım alışkanlıkları araştırmasına göre zeytinyağı seçiminde kimi tüketiciler, kalitesiyle kendisini ispatlamış markalar arasında ucuzu tercih etmektedir. Kimi tüketiciler ise nispeten daha ucuz olan ya da büyük süpermarketler tarafından sunulan zeytinyağlarını tercih etmektedir.

Dünya genelinde zeytinyağı tüketimi halen toplam yağ tüketiminin çok küçük bir kısmını oluşturmakta olup 2015/2016 Haziran itibarıyla toplam bitkisel yağ iç tüketim miktarı 180,2 milyon ton iken bunun içerisindeki zeytinyağı tüketiminin payı sadece 2,61 milyon tondur. Ancak, artan sağlık bilinci, zeytinyağının aslında bir çeşit meyve suyu olması, gelişmekte olan ülkelerin satın alma gücünün artması önümüzdeki dönemde zeytinyağına olan talebi artıracaktır. Sektör açısından bakıldığında yaklaşık 7 milyar (\$)'lık pazara İtalya ve İspanya gibi büyük oyuncuların mevcutta hâkim olduğu ancak üretimlerinin önümüzdeki dönemdeki talep artışlarını karşılayamayacağı görülmektedir. Özellikle, gelişen pazarlara ürün bulmaları hem ağaç sayılarında artış olmaması hem de periyodisite nedeni ile zorlaşmaktadır. İtalya ve İspanya bu sorunu tekrardan ihraç (re-export) yöntemi ile çözmeye çalışmakta ve diğer üretici ülkeleri zeytinyağı tedarikçisi olarak kullanmaktadır.

Türkiye'nin son 10 yılda artan ağaç sayısı ile büyük miktarda zeytinyağı üretmesi beklenmektedir. Türkiye'nin zeytinyağı ihracatında daha çok katma değer üretmesi için gelişmekte olan ve zeytinyağı tüketimi konusunda gelecek vaat eden ülkelere yönelmesi gerekmektedir. Yerleşik büyük pazarlar yerine zeytinyağını yeni keşfeden ve milli gelirinde önemli artışlar kaydeden ülkelerin hedef pazar olarak seçilmesi daha uygundur. Özellikle Türkiye ile iş kültürü yakın ve ticari ilişkileri yoğun olan ülkeler, gelirin yükselmekte olduğu ülkeler yıldız hedef pazarlar haline getirilebilir. Firmaların hali hazırda büyük pazarları hedef olarak görürken yapılan bazı analiz çalışmalarında odaklanılması gereken ülkelerin başta **Türki Cumhuriyetler** olmak üzere **Asya ülkeleri**, **Ortadoğu'da yer alan zengin Arap ülkeleri**, **Kuzey Amerika** ülkeleri ve keşfedilmemiş bir yer olarak **Brezilya** olduğu belirtilmektedir.

Avrupa en büyük pazar olmasına rağmen yüksek gümrük vergileri, kotalar, markasız ve katma değeri düşük dökme ve varil ihracatının yapılabildiği bir bölgedir. Avrupa'nın Türkiye açısından hedef pazar olabilmesi Türkiye'nin 2023 hedefleri açısından mevcut şartlarda olanaklı görülmemektedir. Ancak söz konusu yüksek gümrük oranlarının üyelik süreci ile kalkmasıyla beraber Avrupa'ya yüksek katma değerli zeytinyağı satılabileceği öngörülmektedir. Gümrükler ve kotalar kalktığı anda başta Almanya, İngiltere ve Fransa gibi büyük tüketicilere yüksek fiyattan markalı ürün satılabilir. Bu noktada unutulmaması gereken husus İspanya, İtalya ve Yunanistan gibi dominant oyunculara karşı Avrupa pazarında hemen başarı sağlanmasının mevcut kalite ve marka anlayışı ile zor olduğudur.

Türkiye'nin gümrüksüz ve kotasız ürün satışını sağlayacak bazı gelişmeler olsa bile bilinirlik ve kalite açısından bu ülkelerde yer edinmesi için çok çaba sarf etmesi gerekmektedir. Sadece fiyat açısından girilebilecek bir rekabet bu pazar şartları için uygun değildir. Avrupalı tüketici genel olarak kaliteli ürünü tercih etmekte ve kısa vadede pazarda dengelerin değiştirilebilmesi imkân dâhilinde gözükmemektedir. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği durumunda hızlı bir şekilde promosyon ve tanıtım kampanyaları ile Avrupalı tüketiciye ulaşması gerekecektir. İspanya ve İtalya'nın ise hedef pazar olması gümrükler kalktığında bile düşünülməsi gereken bir seçenek olmamalıdır. Avrupa pazarları ayrıca büyümesini durdurmuş ve doyum noktasına gelmiştir.

Ortadoğu ülkeleri ise yüksek gelir grubunda olmaları, Türkiye ile olan ticari ilişkilerin yüksek olması, Türk ürünlerinin marka ve kalite algısının bölgede olumlu olması nedeni ile hedef pazar açısından cazip bir bölgedir. Bu bölgede diğer büyük üretici olan **Suriye**'nin içinde bulunduğu siyasi ve politik kriz Türkiye'ye zeytinyağı konusunda avantaj sağlamaktadır. Zeytinyağının hali hazırda diğer yağlara göre pahalı ve sağlıklı olması nedeni ile lüks bir ürün olarak kabul görmesi bu bölgede pazarı güçlendirmektedir. Bölgede başta Suudi Arabistan, BAE, Irak, İran ve küçük körfez ülkeleri ciddi pazarlarlar olma niteliğindedir.

Orta Asya Türki Cumhuriyetleri ise Türkiye ile olan ekonomik münasebetleri ve gelir artışları nedeni ile önümüzdeki 10 yılda önemli hedef pazar ülkeleri olacaklardır. Bölgede özellikle **Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan** önemli hedef pazarlar olabilme kapasitesine sahiptir.

Çin ve Çince konuşulan bölgelerde ekonomik faktörler de dikkate alındığında hedef pazar açısından çok cazip ülkeler oldukları ortaya çıkmaktadır.

Japonya'nın en önemli özelliği ithalat için ödediği birim fiyatın dünya üzerindeki en yüksek fiyatlardan biri olmasıdır. Japonya'nın hedef pazar sıralamasında üst sırada çıkması yine Japonya'nın ithalat trendleri ile uyumlu sonuçları ortaya çıkarmıştır.

Kuzey Amerika pazarı da gelişen pazarlar arasında görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri **ABD ve Kanada**'nın milli gelir düzeyi ve zeytinyağı ithalatı konusunda Avrupa'dan farklı olarak doyum noktasında olmamalarından kaynaklanmaktadır. KuzeyAmerika ülkeleri Türkiye açısından önemli hedef pazarlar olarak dikkate alınabilir.

Brezilya'da zeytinyağı ithalatı son dönemde ciddi gelişim göstermektedir. Brezilya diğer BRIC ülkelerinde olduğu gibi gelecek açısından zeytin ithalatında büyük ümit vaat etmektedir. Türkiye ile iş kültür açısından pek de bilinmeyen yakınlığı Brezilya'yı hedef pazar sıralamalarında ön plana çıkarmaktadır.

Türkiye'nin odaklanması gereken bir diğer grup ise Türkiye'nin güneyinde ve doğusunda bulunan komşu ülkelerdir. Bu ülkeler başka gruplar açısından bakıldığında hedef pazar olma eğilimleri olduğu tespit edilmiştir. Ancak Türkiye'ye coğrafi olarak çok yakın **Irak, İran ve Azerbaycan hedef pazar** olarak değerlendirilmesi yine anlamlı bir strateji olacaktır.

Türkiye'nin önümüzdeki dönemde koyduğu hedeflere ulaşabilmesi için gelişmekte olan ülkelere, zeytinyağının yeni fark edildiği **gelişmiş ülkelere ve yakın coğrafyasında yer alan ülkelere** yönelmesi gerekmektedir.

Dağıtım Kanalları

Şanlıurfa ilinde kurulması planlanan zeytinyağı işleme tesisinin ürün satışlarının doğrudan pazarlama elemanı vasıtasıyla fabrikadan yapılacağı öngörülmüştür. İşletmenin ilerleyen yıllarında dağıtım ağının toptancılara ve bölge bayiliklerine ulaştırılması hedeflenmektedir. Ürünler toptancılar ve bölge bayilikleri vasıtasıyla hipermarketlere ve perakendecilere ulaştırılacaktır.

Yatırımın işletmeye geçtikten sonra hedeflenen yıllık üretim/satış miktarlarını aşağıdaki gibi olacağı öngörülmektedir.

Tablo 19. Beş Yıllık Üretim ve Satış Miktarı

Yıllar	Yatırım Yılı	2. Yıl	3. Yıl	4. Yıl	5. Yıl
Ürünler/Kapasiteler	%0	%50	%55	%60	%70
Zeytinyağı (Kg/Yıl) Üretim ve Satış Miktarı	0	1500.00	1650.00	1800.00	2100.00

2020 yılı haziran ayı zeytinyağı satış fiyatı borsada 3.772 (\$) civarında gerçekleşmiştir. Geçmiş fiyatlar incelendiğinde diğer yıllar içinde yaklaşık satış fiyatlarının yaklaşık 4 (\$) olacağı öngörülmektedir.

3. TEKNİK ANALİZ

3.1 Kuruluş Yeri Seçimi

İlin sahip olduğu ulaşım olanakları iç ve dış pazarlara ulaşım konusunda önemli bir avantaj sağlamaktadır. Üretim için gerekli hammaddenin sürekliliğinin, planlanan üretim miktarının ve kalitesinin gerçekleşebilmesi için düşünülmesi gereken sözleşmeli üretim uygulamasına dönük potansiyelin ve isteğin varlığı yatırım için önemli bir avantajdır.

Zeytin tarımı özellikle Türkiye'de yapıldığı şekli ile emek yoğun bir faaliyettir. Bu kapsamda birçok kişiye iş olanağı sağlamaktadır. Dolayısıyla zeytinyağı üretiminin ilde işsizliği önleme ve ekonomiyi güçlendirme noktasında büyük katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Şanlıurfa'da yüksek miktarda zeytin yetiştirilmektedir. Ancak üretilen zeytinin işlenmesine yönelik tesis sayısı hala sınırlıdır ve il talebini karşılayacak nitelikte değildir. Mevcut ihtiyacı karşılamak üzere zeytin işlemeye yönelik tesislerin kurulması kuşkusuz iyi bir yatırım potansiyeli oluşturmaktadır. Başta üretilen tarımsal ürünlerin katma değer ve istihdama dönmesi aynı zamanda yakın coğrafyadaki ülkelere ihracat gerçekleştirilerek il ve ülke ekonomisine katkı sunacak bir yatırım olması bakımından zeytinyağı işleme tesisi Şanlıurfa için önemli bir yatırım konusudur.

Şanlıurfa'da sanayi yatırımlarının hızlı, uygun maliyetli ve rekabetçi bir şekilde hayata geçmesi ile ilgili olarak ilde organize sanayi bölgelerinin gelişimine büyük önem verilmektedir. Bu kapsamda 10 bin m² alanda gerçekleştirilecek yatırım için ilk etapta 2 yatırım yeri alternatifi söz konusu olacaktır. Bunlardan birincisi 1700 ha büyüklüğüne sahip Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'dir. İkinci yer alternatifi de yeni kurulmakta olan Şanlıurfa Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'dir. Ancak Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin Altyapı çalışmalarına henüz başlanmadığı için yatırımın bu aşamada Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'nde yapılması daha uygun görülmektedir. Yatırımın ilerleyen yıllarda hayata geçmesi noktasında Gıda İhtisas OSB'nin gelişim durumuna göre değerlendirilmesi önerilmektedir.

Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi yatırım için gerekli olabilecek ulaşımı haberleşme, su elektrik, doğalgaz, arıtma vb. tüm altyapı imkanlarını sağlayabilmekte olup, yatırım için ildeki en ideal yerdir.

Arazi mülkiyeti Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesinde olup yatırım için gerekli 10.000 m² arazi tahsisini gerçekleştirilebilmektedir. Mevzuat gereği 1 yıl içerisinde inşaat projelerinin tamamlanması ve inşaat çalışmalarına başlanması akabinde 2 yıl içerisinde de üretime geçilmesi ile yerin tapusu yatırımcıya verilmektedir.

Şanlıurfa AR-GE, yatırım ve üretim aşamaları için gerekli insan kaynağı potansiyeline sahip bir ildir. Harran Üniversitesi bölgenin en köklü ve gelişmiş üniversitelerinden biri olup, Mühendislik fakültesi altında ayrıca Gıda Mühendisliği bulunmaktadır.

Gıda Mühendisliği Bölümü, Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi bünyesinde açılan ilk bölümlerden birisidir. 2001 yılında Gıda Bilimi ve Teknolojisi olan adı "Gıda Mühendisliği" olarak değiştirilmiştir. İlk kez 2002 yılında öğrenci alan bölüm, 2006 yılından itibaren mezun vermektedir. Gıda Mühendisliği bölümü, öğrencilere gıdaların işlenmesi, üretimi, korunması ve dağıtımına yönelik bilimsel temelli mühendislik bilgileri vermektedir.

Ar-Ge, yatırım ve üretim aşamaları için gereken teknolojik altyapı açısından yatırım yeri potansiyelinin değerlendirilmesi kapsamında:

Harran Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümünde;

1. Gıda Teknolojisi Laboratuvarı,
2. Yağ Teknolojisi Laboratuvarı,
3. Süt Teknolojisi Laboratuvarı,
4. Gıda Mikrobiyolojisi Laboratuvarı,
5. Meyve-Sebze Laboratuvarı,
6. Tahıl Teknolojisi Laboratuvarı,
7. Biyoteknoloji Laboratuvarı,
8. Et Teknolojisi Laboratuvarı,
9. Enstrümantal Analiz Laboratuvarı
10. Genel Mikrobiyoloji Laboratuvarı
11. Ürün Geliştirme Laboratuvarı olmak üzere başlıca 11 laboratuvar bulunmaktadır.

Ayrıca TÜBİTAK, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası iş birliği ile Şanlıurfa Organize Sanayi Bölgesi'nde büyük bir Gıda Kontrol Laboratuvarı kurulmaktadır. Tüm bu imkanlar yatırım yapılacak konuda Ar-Ge, yatırım ve üretim aşamalarını destekleyici altyapılar sunmaktadır.

Harran Üniversitesi bünyesinde 2014 yılında kurulan Ebrulim Zeytinyağı İşletme Tesisi, günlük 50 ton zeytin işleme kapasitesi ile bölgeye hizmet vermektedir. Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) ile son yıllarda Şanlıurfa ve çevre illerde zeytincilik alanında yapılan yatırımların ardından Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi de 2014 yılında bölgeye Ebrulim Zeytinyağı İşletme Tesisini kazandırdı. Türkiye'deki üniversiteler arasında bir ilk olma özelliği taşıyan tesis, 2017 yılından bu yana günlük 50 ton zeytin işleme kapasitesi ile bölgeye hizmet vermektedir. Bölge çiftçilerine rehberlik görevi yapan Harran Üniversitesi bu tesiste zeytinyağı ve salamura zeytin üretimini yapmaktadır.

3.2 Üretim Teknolojisi

Zeytinyağı üretiminde klasik ve modern sistemler kullanılmaktadır. Klasik sistemi mengenerler, kuru sistem (süper persler) ve sulu sistem (torbalı, hidrolik presler) olarak gruplandırmak mümkündür. Modern (Kontinü Santrifüjleme) sistemler ise 2 fazlı kontinü Santrifüjleme sistemi, 3 fazlı kontinü Santrifüjleme sistemi, perkolasyon sistemi, kombine perkolasyon ve Santrifüjleme (sinoleo) sistemi olarak gruplandırılabilir. Klasik sistem yağhaneler ülkemizde zeytinyağı üretiminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu sistemler zeytinyağı üretiminde önemli ölçüde kalite ve verim kayıplarına neden olmaktadır. Bu işletmelerde randıman düşük, maliyet ise yüksek olmakta ve elde edilen ürünün kalite kriterlerine uyumu zor olmaktadır. Diğer taraftan yağhanelerde preslenen yağlar üretici tarafından uygun olmayan koşullarda depolanarak fiyat, arz ve talep gibi unsurların oluşmasından sonra sanayiye gönderilmektedir. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018)

Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen zeytinler, Kasım ayında olgunlaşmaya başlar, Kasım-Şubat aylarında ise hasat işlemi gerçekleştirilir. Günümüzde zeytinyağı üretiminde kullanılan yöntemler yağ ayırma sistemlerindeki farklılığa göre, yukarıda da belirtildiği üzere, geleneksel presleme (kesikli) ve sürekli (kontinü) üretim (üç fazlı ve iki fazlı) olmak üzere ikiye ayrılır. Geleneksel presleme yöntemi, yağın hidrolik presler yardımıyla çıkarılması esasına dayanır. Sürekli sistemler ise daha modern bir yöntem olup yağın santrifüjle çıkarılması esasına dayanır.

Zeytinyağı üretiminde kullanılan işlemler genel olarak dört adımdan oluşur. (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı) Bunlar;

- Zeytinin temizlenmesi (Yaprak Ayırma, Yıkama)
- Zeytinin hamur hale getirilmesi (Kırma, Yoğurma)
- Katı ve sıvı fazların ayrılması (Dekantasyon)
- Zeytinyağındaki kalıntıların giderilmesi
- (Su ve posa kalıntılarının uzaklaştırılması-separasyon) şeklinde sınıflandırılmaktadır. (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı)

Şekil 7. Zeytinin Temizlenmesi (Yaprak Ayırma, Yıkama)

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019

Şekil 8. Zeytinin Hamur Hale Getirilmesi (Kırma, Yoğurma)

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019

Şekil 9. Katı ve Sıvı Fazların Ayrılması (Dekantasyon)

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019

Şekil 10. Zeytinyağındaki Kalıntıların Giderilmesi

Kaynak: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019

Kullanılacak Makine Teçhizatın İsimleri, Özellikleri ve Menşei

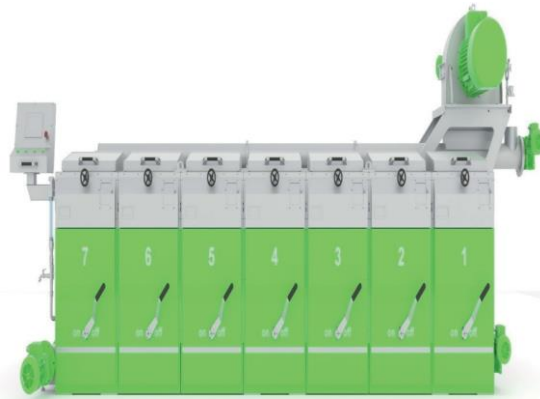
Makine adetleri belirlenirken tesisin tam kapasitedeki (3.000 ton/yıl) üretim düzeyi dikkate alınmıştır.

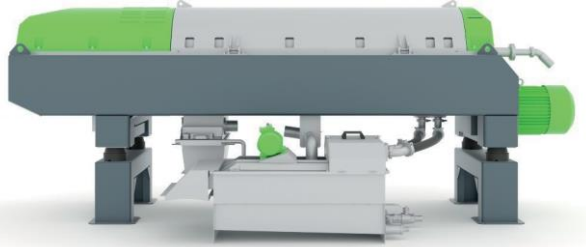
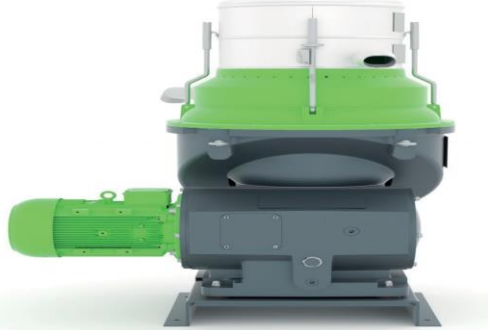
Tablo 20. Kullanılacak Makine ve Teçhizatın İsimleri

SIRA NO	MAKİNE VE EKİPMAN ADI	MİKTARI
1	BKP-521 BANT	1 Adet
2	ZEYTİN YIKAMA MAKİNESİ	1 Adet
3	YIKAMA ELEKTRİK PANOSU	1 Adet
4	KIRICI ELEVATÖRÜ	1 Adet
5	KIRICI (CİVATALI)	1 Adet
6	6 MS-4X750	1 Adet
7	DEBİMETRE	1 Adet
8	HAMUR POMPASI	1 Adet
9	DEKANTÖR	1 Adet
10	VİBRASYON_X PLUS AÇIK DEKANTÖR	1 Adet
11	YATAY ELEVATÖR	1 Adet
12	YAĞ POMPASI	1 Adet
13	DİNLENME TANKI	1 Adet
14	SEPARATÖR	1 Adet
15	SEPARATÖR ÇEKTİRME TAKIMI	1 Adet
16	TABANCALI POMPALI YAĞ KABI	1 Adet
17	PLC-20.12.07.08.01 TESİS KONTROL PANOSU	1 Adet
18	TURBO-P150 SU ISITMA KAZANI	1 Adet
19	KP-1 KAZAN ELEKTRİK PANOSU	1 Adet
20	HET-20 TEKLİ EŞANJÖR TAKIMI	1 Adet
21	TV-2 TAVA	1 Adet
22	13X83 METAL_OLIVE PLUS 33	1 Adet
23	Ø25X5.5 MM 10 BAR ÇALIŞMA/30 BAR PATLAMA İÇİ BEYAZ/DIŞI YEŞİL RAL 6018 GIDA TELLİ HORTUM	25 Adet
24	3 BAR 20 M3 KAPASİTELİ PRİNA POMPASI (H-85)	1 Adet

Tablo 21. Makine ve Ekipman Özellikleri

Makine ve Ekipman	Özellikleri	Makine Görseli
Yaprak Ayırıcılı Bant	Yaprak Ayırıcılı Bant, zeytinyağı tesislerinde zeytinlerin taşınarak yapraklarının ayrılması ve yıkama bölümüne sevk edilmesi görevini üstlenir. Zeytinlerin döküldüğü bir bunker zeytinleri yıkama bölümüne taşıyan bir şase ve şaseye monte edilmiş bir bant ile yaprak ayırıcıdan meydana gelmektedir. Tamamı paslanmaz çelikten imal edilmiştir. Bunker zeytinlerin yığılmasını engelleyen özel bir geometriye sahiptir. Bandın malzemesi ise uluslararası Gıda Tüzüğüne uygun kauçuktan yekpare olarak imal edilmiştir. Bant şasesine akuple özel bir fırça, bandın otomatik temizlenmesini sağlarken özellikle aşırı kirli zeytinlerle birlikte gelen çamuru temizleyerek bandın ömrünü artırmaktadır. Model: BKP 521 Kurulu Motor Gücü:1.1 kW Bant Ebatları (Boy*En*Yükseklik): 5860x530,350 mm Ağırlık: 420 kg	
Yıkama Makinesi	Yıkama Makinesi, zeytinleri yıkamak, kum toprak vb. materyallerden temizlemek ve hasat sırasında toplanmış olan yaprakları, dalları ve diğer yabancı parçaları (taş, metal, plastik) ayırmak için tasarlanmış makinedir. Yıkama suyu deposu ve vibrasyon eleği içeren paslanmaz çelik gövdeden oluşmaktadır. Tüm ekipman paslanmaz çelikten imal edilmiştir. Dış kontrol panelinin yıkama bölümünden kontrol edilir. Yaprak ve dal gibi hafif parçaları temizlemek için yaprak ayırıcı ve zeytin akışını düzenlemek için bir dağıtıcı bant ile de opsiyonel olarak sunulmaktadır. Model: YY51 Kurulu Motor Gücü: 1.1 kW Ebatlar (Boy*En*Yükseklik): 2970x1760,1950 mm Ağırlık: 620 kg	

Kırıcı Makinesi	Kırıcı, Zeytinden yağ çıkarmak için gereken ilk işlem adımını gerçekleştirir. Zeytinleri parçalayarak hamur haline getirir. Zeytinin kırılma şekli, yağın sahip olduğu organoleptik özellikleri etkileyeceği için çok önemlidir. Bu sebeple kırma işlemini yapan çekiç bu durum göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır. Besleme Haznesi, içinde barındırdığı helezon vasıtasıyla zeytinleri kırıcı çekiç ve elek kısmına etkin şekilde aktarma işini yapar. Kırıcı çekiçleri, motor miline doğrudan bağlı dört kollu ve Uluslararası Gıda Tüzüğüne uygun çelikten yapılmıştır. Bu çekicin etrafında yine Uluslararası Gıda Tüzüğüne uygun, zeytin hasat dönemine göre değişebilen çaplarda delikleri bulunan dairesel elek vardır. Model: KS37 Kurulu Motor Gücü: 37 kW Ebatlar (Boy*En*Yükseklik): 820x1333,643 mm Ağırlık: 430 kg	
Malaksör	Malaksör, Genel olarak birbiri ile aynı hacme sahip olan haznegruplarının bir araya gelmesi ile oluşan makine gruplarıdır. Her hazne, sabit hızlı bir dişli motoruyla hareket ettirilen ve zeytin hamurunu hassas bir şekilde yoğurmak ve karıştırmak için özel olarak tasarlanmış bir iç helezon içerir. Amaç, homojen bir iç sıcaklık dağılımı ve yağ damlacıklarının bir araya gelmesini sağlamaktır. Her Hazne, zeytin hamurunu istenen sıcaklık seviyesinde tutmak için kapalı devre su ceketli bir içerir. Su, sıcaklık seviyesini kontrol etmek için sıcaklık değerine göre kontrol edilen bir pompa tarafından devir daim edilir. Buğu önleyici bir gözetleme camı, her hazne içindeki hamur durumunun görsel kontrolüne izin verir. Malaksör 'ün ürün ile temas eden tüm parçaları paslanmaz çelik ve Uluslararası Gıda tüzüğüne uygun malzeme kullanılarak üretilmiştir. Malaksör, ana işlem parametrelerini kolayca görmek ve kontrol etmek için bir dokunmatik panele ve bir ekrana sahip olan tesis genel kontrol paneline bağlıdır. Model: MS 7X750 Kurulu Motor Gücü: 1.1 kW Ebatlar (Boy*En*Yükseklik): 2801x6376,2271 mm Ağırlık: 3000kg	

Dekantör	Dekantör Santrifüjler, yüksek merkezkaç kuvveti sağlamak üzere yatay dönen tambur, tambur içerisinde ayrılan katı fazın sürekli boşaltımını sağlayan helezon ve bu tamburla helezonun diferansiyel hızının kasnak ile sabitlendiği tek motorlu tahrik sisteminden oluşur. 2 veya 3 faz konfigürasyonunda olabilir. Dekantör Santrifüjler tek veya çift motorlu olarak zeytinyağı üretmek için dizayn edilmiştir. Görevi, Zeytin hamuru içerisindeki serbest yağı (ilk sıkım) almaktır. 2 veya 3 faz çalışmak üzere ayarlana bilinir. Model: DMV/DDV 4042-4043 Kurulu Motor Gücü: 22 +11 kW Ebatlar (Boy*En*Yükseklik): 990x3985,115 mm Ağırlık: 2200 kg	
Separatör	Zeytinyağı seperatörleri zeytinyağından kara suyu ve katı parçacıkları hızlı ve hassas bir şekilde ayırmaktadır. Model: SDI 5000 Kurulu Motor Gücü: 1.1 kW Ebatlar (Boy*En*Yükseklik): 1400x1280,1630 mm Ağırlık: 1100 kg	

Kazan ve
Tesis Kontrol
Panosu

Tesise sıcak su temini ısıtma kazanı ile sağlanmaktadır. Su ısıtma kazanı, prina girişi için fanlı bunker, kazan ve elektrik panosundan oluşmaktadır. Kazanlar yarı silindirik çelik gövde ve özel kazan boruları kullanılarak tümüyle kaynaklı konstrüksiyon ile imal edilmiştir.

Model: TURBO P150

Kurulu Motor Gücü: 1.3 kW

Ebatlar (Boy*En*Yükseklik):

2180x970,2045 mm

Tesis Kontrol panosu, Zeytinyağı tesis ve makine ve ekipmanlarını en iyi şekilde kontrol etmek ve güvenliklerini almak için tasarlanmış ve üretilmiştir.

Tesis Kontrol panosu, tesis altyapısındaki enerji ile tesis ekipmanlarının enerjili arasındaki bağlantıyı sağlar. Tesisin güç şebekesinden alınan enerji, elektrik kontrol paneline bağlanır ve elektrik kontrol panelinden tesiste bulunan makine ve ekipmanlara enerji ve kontrol sinyalleri gönderilir. Kontrol panosu programlana bilinen mantık kontrol cihazı (PLC) ile donatılmıştır. PLC, tesis kontrollünü sağlamak için bir insan makine ara yüzüne (HMI) bağlanmıştır.

3.3 İnsan Kaynakları

Şanlıurfa 2.073.614 nüfusu ile Türkiye'nin 8. büyük şehri olarak 2023 yılı projeksiyonuna göre 2.34 Milyon nüfusa ulaşacak ve Türkiye'nin 6. büyük ili olacaktır.

Tablo 22. Şanlıurfa İlinin Eğitim Kademelerine Göre Durumu

Yıllar	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve Dengi Meslek Okulu	Lise ve Dengi Meslek Okulu	Yüksekokul veya Fakülte	Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dahil)	Doktora	Bilinmeyen	Toplam
2015	152.744	183.154	213.631	223.981	117.708	134.418	82.884	3.889	1.119	11.326	1.124.854
2016	146.689	174.535	222.753	206.435	150.141	149.079	92.443	4.121	1.102	10.509	1.157.807
2017	139.424	167.554	229.529	216.732	161.868	154.736	98.118	7.297	1.388	9.932	1.186.578
2018	132.465	146.441	191.803	220.698	229.725	172.696	105.027	7.969	1.347	10.223	1.218.394
2019	118.774	127.927	172.831	117.030	367.904	205.699	115.990	9.091	1.350	11.122	1.247.718

Kaynak: TÜİK, 2020

Tablo 22'den anlaşılacağı üzer Şanlıurfa'da eğitim düzeyi yıllar itibari ile artış içerisindedir.

Tablo 23. (2015-2019) Yılları Şanlıurfa'nın Çalışma Çağındaki Nüfus

Yıllar	15-65 Yaş Arası Nüfus	Toplam Nüfus	Oran
2015	1.311.954	1.892.320	%69,3
2016	1.347.714	1.940.627	%69,4
2017	1.379.344	1.985.753	%69,5
2018	1.414.667	2.035.809	%69,5
2019	1.448.065	2.073.614	%69,8

Kaynak: TÜİK, 2020

Şanlıurfa'da çalışma çağındaki nüfus toplam nüfusun yaklaşık %70'ini oluşturmaktadır. Söz konusu istatistik, Şanlıurfa'nın işgücü potansiyelini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 24. 2015-2019 Yılları Şanlıurfa'nın Genç Nüfusu

Yıllar	15-24 Yaş Arası Genç Nüfus	15-65 Yaş Arası Nüfus	Oran
2015	376.669	1.311.954	%28,7
2016	384.839	1.347.714	%28,6
2017	386.994	1.379.344	%28,1
2018	390.718	1.414.667	%27,6
2019	392.480	1.448.065	%27,1

Kaynak: TÜİK, 2020

Şanlıurfa yaklaşık 20 yaş ortalaması ile Türkiye'nin en genç nüfusuna sahip olan ilidir. Genç nüfusun çalışma çağındaki nüfusuna oranı %27 civarında olduğu görülmektedir. Bu bilgiler ışığında nitelikli istihdama erişim durumu ile alakalı Şanlıurfa ilinin gerekli potansiyele sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 25. Personel Yönetimi

Pozisyon	Aylık Brüt Ücretler (\$)	Personel Sayısı	Yıllık Brüt Ücretler (\$)	Yıllık Net Ücretler (\$)
Genel Müdür	2.798	1	33.571	24.000
Sekreter ve İdari İşler Sorumlusu	839	1	10.071	7.200
Satış ve Pazarlama Sorumlusu	1.049	2	25.178	18.000
Ön Muhasebe Sorumlusu	699	1	8.393	6.000
Kalite Kontrol Şefi	1.399	1	16.785	12.000
Teknik Müdür	1.049	1	12.589	9.000
Mühendis	1.049	2	25.178	18.000
Ustabaşı	560	15	100.712	72.000
Üretim İşçileri	2.798	1	33.571	24.000
Toplam		24	232.477	166.200

Ülkemizde asgari ücret uygulaması kapsamında bir işçinin brüt asgari ücret tutarı yaklaşık 383 Euro civarındadır. Türkiye dışındaki en önemli 5 üretici ülke olan İspanya (1108), İtalya (1376), Portekiz (741), Yunanistan (758), Tunus ise 222 Euro civarında olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda işgücü maliyetleri değerlendirildiğinde Türkiye'nin AB'ye üye ülkelere istinaden daha rekabetçi, ancak Tunus'tan daha az rekabetçi olduğu değerlendirilmektedir.

4. FİNANSAL ANALİZ

4.1 Sabit Yatırım Tutarı

Tablo 26. Sabit Yatırım Tutarı

Yatırım Kalemleri	Tutar (\$)	Giderle İlgili Açıklama
Etüt Proje Giderleri	15.848,21	Bina İnşaatının %5 Kadarlık Kısmı Projelendirme (Keşif, Metraj, Plan, Harita, Çizim, Zemin Etüdü) Maliyeti Olarak Hesaplanmıştır.
Arazi Alım Giderleri	100.000,00	Arazi Alım Giderleri Belirlenirken 10.000 m ² Alan Üzerine %30 Kapalı Alan Oranı ile İnşaat Yapılacağı Varsayılmıştır. Arazi Alım Maliyeti m ² Başına 10,00 (\$) Olarak Hesaplanmıştır.
Bina Yapımı	316.964,29	Bina Yapım Giderlerinde T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 2019 Yılı Birim Fiyat Cetveli Esas Alınmış Olup II. Sınıf C Grubu Yapılar ve Sanayi Yapıları İçin m ² Başına 126,79 (\$) Olarak Hesaplanmıştır.
Makine-Ekipman	250.000,00	Makine, Ekipman, Tefrişat ve Donanımların KDV Hariç Tutarlarıdır.
Demirbaş Giderleri	12.500,00	Makine ve Ekipman Giderlerinin %5'ine Denk Gelen Kısımdır.
Taşıt Alım Giderleri	53.571,43	Taşıt Giderleri Hesaplanırken Alınabilecek Muhtemel Araç Sayısı Göz Önünde Bulundurulmuştur.
Montaj Giderleri	5.000,00	Makine-Ekipman ve Tefrişat Giderleri Toplamının %2'sine Denk Gelen Kısımdır.
Kuruluş İşlemleri ve Harç Masrafları	1.785,71	Tüzel Kişilik Statüsündeki Şirketler İçin Ortalama Maliyet Baz Alınmıştır.
Genel Giderler	15.000,00	Diğer Kalemlerin Toplamının %2'sine Denk Gelen Kısımdır.
Beklenmeyen Giderler	15.000,00	Diğer Kalemlerin Toplamının %1'sine Denk Gelen Kısımdır.
Sabit Yatırım Alt Toplamı	785.669,64	-

4.2 Yatırımın Geri Dönüş Süresi

Yatırıma konu ürünü üreten firmalarla yapılacak görüşmeler değerlendirilerek yatırımın tahmini geri dönüş süresi üç yıl olarak tespit edilmiştir.

5. ÇEVRESEL VE SOSYAL ETKİ ANALİZİ

Çevresel Etkileri

Zeytinyağı işletmelerinde oluşan atık zeytin karasuyu, içerdiği organik kirlilik nedeniyle çevre kirlenmesine yol açmaktadır. Karasu sorunu, tüm boyutu ile T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından da ele alınmakta ancak bir türlü çözüm bulunamamaktadır. Sorunun çözümü için üç yöntemden söz edilebilir. Birincisi mevcut 3 faz çalışan tesislerin 2 faza dönüştürülmesi ve 2 faz işleme sonucu elde edilen sulu pirinanın işlenmesine yönelik bir pirina entegre tesisi kurulmasıdır. İkincisi ise, 3 faz çalışmaya devam edilerek meydana gelen pirinayı entegre tesisinde işleyip, oluşan karasuyu yeterli kapasitelerde karasu buharlaştırma havuzlarında buharlaştırmaktır. Bir diğer yöntem ise arıtma tesisi kurulması ve meydana gelen karasuyun arıtılarak başka alanlarda (içerdiği azot ve potasyum gibi bitki besin maddeleri ve organik maddeler nedeniyle uygun işlemler sonucu sıvı ve katı gübre olarak) kullanımının sağlanmasıdır. Arıtma tesisi konusunda; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve ilgili belediyeler bir araya gelerek belli noktalarda arıtma tesisleri oluşturmalıdır. Dönüşüm ve tesis maliyeti konusunda sektörün desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kalite kayıplarının önlenmesi için zeytinyağı depolama sistemlerindeki bozukluk giderilmeli, zeytinyağlarımız, azot korumalı paslanmaz çelik tanklarda korunmalıdır. Bunun için modern stoklama tesislerine gereksinim vardır. Ülke genelindeki paslanmaz çelik tank kapasitesi düşüktür. (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü)

Sosyal Etkileri

Zeytinyağı Üretim Tesisleri projesi Şanlıurfa'nın sahip olduğu zeytin potansiyeli değerlendirilerek hazırlanmıştır. İşleme Tesisleri, Şanlıurfa'da yerleşik sektöre hitap etmenin ötesinde, bölgede bu sektörde faaliyet gösteren çiftçi ve ticaretini yapan işletmelerin büyük bir ihtiyacını karşılayacaktır. Türk üreticilerin ve işletmelerin iç pazarda verimli ve kaliteli ürün sunmaları, dış pazarlarda uluslararası rakiplerine karşı daha rekabetçi bir yapıya sahip olmalarını sağlayacaktır.

Şanlıurfa ili gerek sosyo-ekonomik gerekse istihdam olanakları anlamında istenen seviyede gelişmemiştir. Bu yatırım, yaratacağı doğrudan ve dolaylı istihdam olanakları sayesinde ildeki istihdam probleminin çözümüne olumlu katkı sağlayacaktır. Yatırım ayrıca negatif göç hızına sahip olan ilin dışarıya göç vermesini engelleyecek, katma değerli üretimi teşvik edecek ve sözleşmeli üretim metodunun yaygınlaştırılması sayesinde üretimin kurumsallaşmasını sağlayarak önümüzdeki dönemde üretim miktarlarının katlanarak artmasına katkı sunacaktır. Bu durum bölgenin sosyoekonomik anlamda kalkınmasını sağlamanın yanı sıra ülke ekonomisine de doğrudan katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Genç, Ö. «Zeytinyağı Sektörü Araştırması.» 2004.

Kayahan, Muammer. «Yağ Tüketimi ve Sağlık.» *Gıda Mühendisliği Dergisi* (tarih yok).
<http://www.gidamo.org.tr/resimler/ekler/3967a0e938dc2a6_ek.pdf?dergi=12>.

Manisa Ticaret Borsası. «2017 Yılı Zeytin ve Zeytinyağı Sektör Raporu.» 2017.

Özaltaş, Murat, ve diğerleri. «Türkiye Zeytincilik Sektör Raporu.» 2016.

Öztürk, Ayşe Betül. «Zeytinyağı İmalatı Raporu» 2018.

Öztürk, F, M Yalçın ve H Dıraman. «Türkiye Zeytinyağı Ekonomisine Genel Bir Bakış.» *Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi* 4.2 (2009).

Polat, Flora. *Yemeklik Yağ Sektöründe Tüketici Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi*. Ankara: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, 2011.

Tariş. <http://www.tariszeytinyagi.com/www.tariszeytinyagi.com/zeytincilik/dunyada-ve-turkiyede-zeytin.html>./ adresinden alındı.

Uluslararası Zeytin Konseyi. (2020) <https://www.internationaloliveoil.org/> adresinden alındı.

Uygur, Zeynep. «Zeytinyağı ve Özellikleri.» 2010.

Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Zeytinyağı, «Temmuz 2020, Tarım Ürünleri Piyasa Raporu».

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2020). <https://www.sanayi.gov.tr/destek-ve-tesvikler/yatirim-tesvik-sistemleri> / adresinden alındı.

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası. (2020). www.tcmb.gov.tr/ adresinden alındı.

T.C. Ticaret Bakanlığı. www.ticaret.gov.tr/ adresinden alındı.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2020). <https://www.tuik.gov.tr/> adresinden alındı.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. (2020) <https://tobb.org.tr/> adresinden alındı.

Ek-1: Fizibilite Çalışması için Gerekli Olabilecek Analizler

Yatırımcı tarafından hazırlanacak detaylı fizibilitede, aşağıda yer alan analizlerin asgari düzeyde yapılması ve makine-teçhizat listesinin hazırlanması önerilmektedir.

- **Ekonomik Kapasite Kullanım Oranı (KKO)**

Sektörün mevcut durumu ile önümüzdeki dönem için sektörde beklenen gelişmeler, firmanın rekabet gücü, sektördeki deneyimi, faaliyete geçtikten sonra hedeflediği üretim-satış rakamları dikkate alınarak hesaplanan ekonomik kapasite kullanım oranları tahmini tesis işletmeye geçtikten sonraki beş yıl için yapılabilir.

Ekonomik KKO= Öngörülen Yıllık Üretim Miktarı /Teknik Kapasite

- **Üretim Akım Şeması**

Fizibilite konusu ürünün bir birim üretilmesi için gereken hammadde, yardımcı madde miktarları ile üretimle ilgili diğer prosesleri içeren akım şeması hazırlanacaktır.

- **İş Akış Şeması**

Fizibilite kapsamında kurulacak tesisin birimlerinde gerçekleştirilecek faaliyetleri tanımlayan iş akış şeması hazırlanabilir.

- **Toplam Yatırım Tutarı**

Yatırım tutarını oluşturan harcama kalemleri yıllara sari olarak tablo formatında hazırlanabilir.

- **Tesis İşletme Gelir-Gider Hesabı**

Tesis işletmeye geçtikten sonra tam kapasitede oluşturması öngörülen yıllık gelir gider hesabına yönelik tablolar hazırlanabilir.

- **İşletme Sermayesi**

İşletmelerin günlük işletme faaliyetlerini yürütebilmeleri bakımından gerekli olan nakit ve benzeri varlıklar ile bir yıl içinde nakde dönüşebilecek varlıklara dair tahmini tutarlar tablo formunda gösterilebilir.

- **Finansman Kaynakları**

Yatırım için gerekli olan finansal kaynaklar; kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve öz kaynakların toplamından oluşmaktadır. Söz konusu finansal kaynaklara ilişkin koşullar ve maliyetler belirtilebilir.

- **Yatırımın Kârlılığı**

Yatırımı değerlendirmede en önemli yöntemlerden olan yatırımın kârlılığının ölçümü aşağıdaki formül ile gerçekleştirilebilir.

Yatırımın Kârlılığı= Net Kâr / Toplam Yatırım Tutarı

- Nakit Akım Tablosu

Yıllar itibariyle yatırımda oluşması öngörülen nakit akışını gözlemlemek amacıyla tablo hazırlanabilir.

- Geri Ödeme Dönemi Yöntemi

Geri Ödeme Dönemi Yöntemi kullanılarak hangi dönem yatırımın amorti edildiği hesaplanabilir.

- Net Bugünkü Değer Analizi

Projenin uygulanabilir olması için, yıllar itibariyle nakit akışlarının belirli bir indirgeme oranı ile bugünkü değerinin bulunarak, bulunan tutardan yatırım giderinin çıkarılmasıyla oluşan rakamın sıfıra eşit veya büyük olması gerekmektedir. Analiz yapılırken kullanılacak formül aşağıda yer almaktadır.

$$NBD = \sum_{t=0}^n (NA_t / (1+k)^t)$$

NA_t: t. Dönemdeki Nakit Akışı k: Faiz Oranı

n: Yatırımın Kapsadığı Dönem Sayısı

- Cari Oran

Cari Oran, yatırımın kısa vadeli borç ödeyebilme gücünü ölçer. Cari oranın 1,5-2 civarında olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

Cari Oran = Dönen Varlıklar/ Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Likidite Oranı, yatırımın bir yıl içinde stoklarını satamaması durumunda bir yıl içinde nakde dönüşebilecek diğer varlıklarıyla kısa vadeli borçlarını karşılayabilme gücünü gösterir. Likidite Oranının 1 olması yeterli kabul edilmektedir. Formülü aşağıda yer almaktadır.

Likidite Oranı= (Dönen Varlıklar- Stoklar) /Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Söz konusu iki oran, yukarıdaki formüller kullanılmak suretiyle bu bölümde hesaplanabilir.

- Başabaş Noktası

Başabaş noktası, bir firmanın hiçbir kar elde etmeden, zararlarını karşılayabildiği noktayı/ seviyeyi belirtir. Diğer bir açıdan ise bir firmanın, giderlerini karşılayabildiği nokta da denilebilir. Başabaş noktası birim fiyat, birim değişken gider ve sabit giderler ile hesaplanır. Ayrıca sadece sabit giderler ve katkı payı ile de hesaplanabilir.

Başabaş Noktası = Sabit Giderler / (Birim Fiyat-Birim Değişken Gider)

Ek-2: Yerli/İthal Makine-Teçhizat Listesi

İthal Makine/ Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	F.O.B. Birim Fiyatı (\$)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyeti (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı
Yerli Makine/ Teçhizat Adı	Miktarı	Birimi (Adet, kg, m ³ vb.)	F.O.B. Birim Fiyatı (\$)	Birim Maliyeti (KDV Hariç, TL)	Toplam Maliyeti (KDV Hariç, TL)	İlgili Olduğu Faaliyet Adı

Fırat Mahallesi Urfa Bulvarı No: 142 Kayapınar / DİYARBAKIR
Tel: +90 (412) 237 12 16-17 • 0850 955 21 63 • 444 63 21 - Faks: +90 (412) 237 12 14
E-Posta: info@karacadag.gov.tr | www.karacadag.gov.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılamaz